

21-ik szám. Május 21. 1868.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

SZERKESZTŐ-TULAJDONOS:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ:
EMICH GUSZTÁV.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi **RUSZ K.**

Előfizetési föltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja: 3 hasábos petitsor egyezeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetményi illetékek a kiadóhivatalba (Barátok-tere 7-dik sz.)
 a kéziratok pedig a lap szerkesztőségéhez (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
 levelekben intézendők.

PEST, 1868.

NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV
 M. ARÁD. NYOMDÁSNÁL.

Mai számunkhoz egy fél ív melléklet van csatolva.

TARTALOM.

Cikkek: „Gyalui Gaál Miklós honvédtábornok.“ — „Az erény.“ Költemény *Cseppeli Sándortól.* — „A lovarda király-
nője.“ (Folyt. köv.) *Major Beldától.* — „Erdélyi képek.“ *Fel-
házy Károlytól.* — „Bártfa város régiségei.“ (Folyt. köv.)
Mykowszky Viktoról. — „Drégely vára és hőse.“ *P. L.ől.*
— „A vanília.“ *Szövöthy Lajostól.* — „Egy hét története.“
Vadnai Károlytól. — „Vegyes közlemények.“ — „Iroda-

lom.“ — „Szerkesztői üzenetek.“ — „A „Hovédalbum“
előfizetőinek névsora.“ — „Ujdonságok.“

Képek: Gaál Miklós honv. tábornok. — A drágyi vár-kas-
tély. — A bártfai templom keresztelőkümedencéje. (*Mykowsz-
ky V. rajza.*) — A bártfai templomban levő szentségház.
(*Mykowszky V. rajza.*) Drégely vára Hontmegyében.

Irodalom.

— („*Magyar írók és államférfiak*“) címmel egy díszes
vastag kötetben a Ráth Mór kiadásában megjelentek báró
Eötvös József „*emlékbeszédei*“ és „*előzői megnyitók beszédei*“,
melyeket különböző tudományos és irodalmi társulatok ün-
nepélyes ülésai alkalmával tartott. Emlékbeszédei sora a:
Kölcsey Ferenc, Körösi Csoma Sándor, gr. Dessewffy József,
Vörösmarty Mihály, Kazinczy Ferenc, gr. Széchenyi István,
Reguly Antal, Szalay László és gr. Dessewffy Emil fölött
tartottakból áll, melyek az írói és államférfiúi jellemzések
egy-egy gyöngyét képezik. Ez értékes könyv ára 2 ft 60 kr.;
díszes vászonkötésben 3 ft 40 kr.

— („*A családok életmód eszközei.*“) Életr szabályok, magya-

rázattal versalakban; írta dr. Török János gömörmezei t.
főorvos. Hasznos könyvecske, kivált a népiskolák számára.

— („*A sárospataki füzetek*“) című prof. tudományos folyó-
irat ezidei 2 és 3-ik füzeté most jelent meg dr. Heiszler
József szerkesztése mellett. Számos, különösen a protestan-
tismusra vonatkozó cikkén kívül fölemlítendő: „A francia
forradalom“ Peralkytól, „Lyukrg és Solon törvénykezése“
Fábiától, „Adatok a jezsuiták történelméhez“ dr. Heisz-
lertől.

— (*Szepeai Imre kegy. r. szerzetes és egyetemi tanártól*) két
alkalmi költemény jelent meg a királyné szerencsés szülése
alkalmából. Mindkét költemény latin nyelven van írva, s
igen díszesen kiállítva.

Szerkesztői üzenetek.

— *Körmöcbányára:* M. V.-nak. Óhajtása teljesült s meg-
küldetett oda az első közleményről kezdve. A körmöcbányai
régiségeket örömmel fogadjuk.

— *Csahádra:* R. J.-nak. Az egyik a „*Heti Posta*“ tárcájában
fog megjelenni s alkalmilag a másikra is rákerülhet a
sor.

— *Pozsonyba:* S. F.-nek. A pozsonyi teológiai ifjúságnak
szives meghívására köszöntőinket fejezzük ki s köszö-
nőnként az érdekes küldeményért is.

— *Bihar-Diósegre:* Sz. B.-nak. Egyenesen N.-Váradra
küldetnek.

— *N.-Engedre:* Megérkeztek. A cáfalatot azonban nem

közölhetjük, mert azon adatok nem a közlő Gy. úrtól, hanem
magától az elhunyt tábornoktól erednek s így hitelességük-
höz nem férhet gyann.

— *Kolozsvártl:* M. G.-nek. Megtartjuk magunk számára.

— *S. Palaton:* K. Zs.-nak. Ily okiratoknak kiválóbb ho-
cse csak úgy lehet lapunkra nézve, ha korrajzi érdekek bir-
nak s aztán nyomtatásban még sehol sem jelentek meg.

— *Sárbogárdra:* A. V.-nek. Rővidebbeket s nagyon jókat
igen.

— *Pesten:* Pr. J.-nek. „Ma-jetika“ meg fog jelenni.

— *Pécsett:* Sz. K.-nak. Csakugyan megkaptuk a visszakül-
döttet, de nem használhatjuk.

A „HONVÉD-ALBUM“ előfizetőinek névsora.*)

(X. Közlemény.) Seiler Henrik könyvtáros Szombathely 2
pl. 13 ft; Csáthy és társa Debrecen 10 péld. 83 ft; Póka
Kálmán H. M. Várarhely 4 ft; Szathmáry Ferenc — 4 ft;
Fodor Rudolf F. Attrak 2 ft 50; dr. Lövy Mór Baja 4 ft;
Pellermann Bertalan — 4 ft; Jankovits József — 4 ft; Szinte
Luiza — 4 ft; Szutrelly Lipót — 4 ft; Hekenshoffer József
— 2 ft 50; Kasal János — 2 ft 50; Kopper Mihály — 2 ft
50; Deutch Ignác — 2 ft 50; Oltványi József — 2 ft 50;
Tappert János káplán Filipova 2 ft 50; Dániel Gábor Sz.
Udvarhely 8 ft; Ugron Lázárné Szombafalva 8 ft; Szentki-
rályi Árpád Székelyudvarhely 4 ft; Ugron Gáspár — gyűjtő
4 ft; Ösv. Imre Ferencné — 2 ft 50; Bogács Bertalan — 2
ft 50; Veres Zsigmond gyűjtő Balabánya 2 ft 50; Márko-
vits József — 2 ft 50; Gáll Ferdinánd — 4 ft; Schmidt Al-
bert — 2 ft 50; Klutsch Edmund — 2 ft 50; Rőmer Gyula
— 2 ft 50; Csutak Lajos — 2 ft 50; Györke Ferenc — 2
ft 50; Eisler István — 2 ft 50; Gál Amália — 2 ft 50; Her-
mán Jeremiás záradafőnök gyűjtő Szent-Antal 8 ft; Nagy Ilu-
minát hitvánok — 8 ft; Péntek Vidor — 5 ft; Velits Ágost-
ton T. Próna 8 ft; Jakab Mózes ref. lelk. Algyóy 2 ft 50;
Jóás István — 2 ft 50; Littassy Gyula Szászváros 2 ft 50;
Bucsi Lehel Szász 2 forint 50; Udvarnok Béla Olga 4
forint; Ujfalussy Miklósné Szinyérváralya 5 forint;
Orsz. Argy. Sarolta Szemere 5 forint; Eőrhalmi Antal
M.-Csáke 5 forint; Köppel Flóris P. Csász 5 ft; Herczeg
Adolf Mészloka 5 ft; Finta János Barátos 2 ft 50; Vitkmezei
A. tal — 2 ft 50; Ösv. Szigethy Sándorné Torda 5 ft; Vissó
Papp Zsigmond Petrova 4 ft; Borbély Pál Szele Farnos
4 ft; Voigt Aladár Gréc 5 ft; a „Hunnia“ egylet Bukarest
(Románia) 5 ft; Tóth György R. Szentmiklós 8 ft; Both Szon-

tagh Julia gyűjtő Ásguth 2 ft 50; Kubinyi Emma Eperje⁸
2 ft 50; Raisz Borbála — 2 ft 50; Kende-Sznhányi Laura
Csenger — 2 ft 50; Sznhányi-Nagy Bella — 2 ft 50;
Kende-Domahidy Matild — 2 ft 50; Kende Béla huszár-
hadnagy — 2 ft 50; Galgóczy-Sznhányi Ida — 2 ft 50;
Tornyos Ödön Rózsahegy 2 ft 50; Demjén László könyv-
árns 4 péld. Kolozsvár 32 ft; Katona Géza Szikező 5 ft;
Országy János B.-Gyarmat 5 ft; Zalay István L. Bénye 8 ft;
Homokai László gyűjtő Sz. Udvarhely 4 ft; Szabó Antal —
2 ft 50; Nyéky János — 2 ft 50; Berkecz István P. st 4 ft;
Kronberg József Kolozsvár 5 ft; Péchy László — 5 ft; Moo-
ferdt — 5 ft; Csakó József — 5 ft; Gidófalvi István — 5 ft;
Csahy Sándor — 5 ft; Jakab Elek — 4 ft; Nuridsan József
5 ft; Márk Adólf — 2 ft 50; Reichardsporg Gyula — 2 ft 50;
Vida János — 2 ft 50; Császár György — 2 ft 50; Gál

*) 8 forinttal díszes kötésű példányra, 5 frttal cimképes
borítékkal ellátottra rörtöntek előfizetősek. A 4 frtos előfizet-
tés fele a 8 frtos, s a 2 ft 50 kr az 5 frtos összegnek, a másik fele az album megküldésekor postai utánvét után
fizetendő meg.

Minden ledíkt előfizető teljes 5 frtnyi előfizetési összege a
szabadadgharc szobra javára Pest város letéti pénztáránál hely-
eztetetik el.

Ezen szobor javára azonban bármily csekély külön-fizetése-
ket is legnagyobb köszönettel vesszünk át, tudatva, hogy a
számadások nyilvánartatján tekintetből úgy az előfizetők,
mint a külön adakozók neveit és összegét mind lapunkban,
mind a „Hovéd-album“ végén kinyomatjuk.

A „Hasánsk a K.“ szerkesztődsége.

Negyedik évi folyam.

21 szám.

Május 21-én. 1868.

Gyulai Gaál Miklós honvédtábornok.

Gyulai Gaál Miklós 1799-ben született Zala-
 megye Szogvár helységében, igen tekintélyes és
 köztisztelőtől szülőktől. Első tanulmányait a szü-
 löi háznál kezdé, aztán Sopronyba ment né-
 met szóra. Helyes számító tehetsége s a rajzban
 való ügyessége már
 12 éves korában ki-
 tűnően, a bécsi mér-
 nökkari akadémiába
 adták szülői, hol ész-
 tehetsége és szorgal-
 ma által csakhamar
 kitűnt társai közül.
 Még nem volt 20
 éves, midőn mint
 mérnökkari hadna-
 gyot Tokajba küldék
 fontos mérnöki mű-
 veletekre. A küldé-
 tésnek dicséretesen
 eleget tevén, Aradra
 tették, hogy tovább
 működjék, és nem
 sokára főhadnagy
 lett. Ezután a kor-
 mány majd Velencé-
 ben, majd Mantuá-
 ban vette igénybe
 kitünő mérnöki tehetségét, s így több évet töltött
 a lombard-velencei királyságban. De bár gyer-
 mekkora óta oly körben növekedett, hol a haza-
 szeretetet nem igen taníták, Gaál forrón esüggött
 hazáján, melynek politikai, irodalmi és művészeti
 mozgalmait egyiránt nagy figyelemmel kísérte.

Folyamodott tehát, hogy hazijába tegyék át, s
 1829-ben vissza is tért, mint százados és Lipótvár
 parancsnoka.

1831-ben megnősült, nőül vevén Nyitrából
 Gyulai Gaál Vilmát, ki önfeláldozó szeretettel
 osztotta meg keserű
 napjait is.

Néhány év mulva
 Brünnbe rendelték,
 hol hosszabb ideig
 maradt. Ez idő alatt
 több ízben kimutatta
 jeles tehetségeit s Fe-
 renc esászár „hűsö-
 ge és nagytehetsége
 jutalmául“ kamarás-
 sá nevezte. Kitünté-
 tett tehetségét Mila-
 nóban négy éven át
 vették igénybe, hon-
 nan négy év mulva,
 mint őrnagy Károly-
 várra tétetett át,
 mint az összes ten-
 germelléki erődök fő-
 parancsnoka.

Gaál Miklós honvédtábornok.

Ekkor köszöntött
 be a mozgalmas

1848-diki év. — Gaál Miklós habozás nélkül
 beadta lemondását, mit nagy megütközéssel
 fogadtak, s fényes ígéretekkel akarták mog-
 nyorni. De hasztalan volt, kilépett a katonai szol-
 gálatból alezredesi ranggal, és szegvári jó-
 szágán települt le, honnan élénk figyelemmel

kisérte a mozgalmakat. — Nagyon rövid időt tölthetett szegvári jóságán, mert a márciusi események ellenállhatlan erővel vonták, hogy szolgálátát a hazának följajánlja. Ujra fölvette oly kis ideig pihent kardját, s egyike volt a legelsőknök a szabadság-harcosok közt.

Az ismert nevű kitünő katonát örömmel fogadták. István főherceg sajátkezűleg irt levélben bizta meg, hogy Somogy- és Zalamegyében a horvátok elleni mérnök-kari munkálatokat vezesse.

1848. végén Aradon találjuk, mint honvédezerdest, s 1849 első napjaiban már mint tábornokot.

Nagy munkássága, törhetlen erélyű férfi volt, ki dolgozó asztalánál éjeket virasztott, s egész szenvedélylyel csüggett tudományán. Soha sem várt kitüntetések, de mindig fájt, ha munkásságát, szorgalmát kicsinyíték. Az aradi vár bevételeére egy gondosan, s a körülményeket jól figyelembe vevő tervet készített. Ezt a kormány, dacára Dembinszky heves felszólalásának, közönyvel mellőzte. Ehez járult még, hogy az a terve is megbukott, miszerint Görgői hegyre föl Buda ostromával, s a Komáromnál szétvert császári sereg után nyomulva, Bécsbe igyekeztek. Gaál sértve érezte magát, kilépett a szolgálathól, s Debrecenbe költözött. A következmények elégtételt adtak neki, de ez nagyon keserű elégtétel volt, mert hazája romlásával jött.

A világi fegyverletétel után Gaál nem menekült külföldre. A remény némi sugarával Komáromnak vette útját, hogy újra harcoljon. De a Balatonvidéken osztrák kézbe került. Haynau uralma épen akkor kezdődött.

Szerető neje azonban mindent elkövetett, hogy segíthessen rajta. És sikerült is kivinnie, hogy férjét nem Pestre, hol halál várt volna rá, hanem Bécsbe vitték. Haynau egyenes parancsára három hét múlva mégis Pestre került, aztán Aradra hurcoltatván, később 8 évre ítélték.

Nem ismerték, mily szolgálatokat tett a hadjárat alatt. Ő, ki a dolgozó asztal mellett jeleskedett, az osztrákok előtt nem birt oly gyűlölt névvel, mint azok, kik a terveket dicsőséggel keresztül vitték, vagy a közben eltűnt kockázatait s vörüket onták. De Gaál szerencsétlenségére, kitünő szolgálatai, melyeket a hadjárat alatt tett hazájának, nem maradtak titokban. Irományait felkutatva, megtalálták a jeles csataterveket és rajzokat. Ekkor ismerték föl benne, hogy méltó a — bitófára. Pörét újra fölvtették, s kötéhalálra ítélték. De neje valódi örangyaloként állt mellette. Minden akadályokat leküzdő esdeklései és közbenjárása folytán Gaálnak elengedték a halálbüntetést, s 20 évi várfogságra ítéltetett.

Öt évig sinylett az aradi várban. Ezalatt emlékiratain dolgozott, mik 1861-ben már kikerültek a sajtó alól, de az akkori sajtóhatóság minden példányt lefoglaltatott. Fogsága ötödik évében elveszté szemé világát. Ekkor Pestre hozták, s a Ludoviceumból átalakított katonai kórházban volt kevés ideig, mignem a halál 1854. nov. 30-án örökre bezárta szemeit.

Gaál elvitázhatlanul egyike szabadságharcunk legjelesebb katonai tehetségeinek. Mély ismeretű, tudományosan művelt férfi volt, széles nyelvismeretekkel. Angolul, franciául, olaszul, németül s latinul nem csak beszélt, de folyékonyan is irt, mint ez tudományos értekezéseiből s számos külföldi tudóssal váltott leveleiből kiténik. A mérnöki tudományon kívül szenvedélylyel foglalkozott a csillagászattal is. Hibátlan rajzai a festészetben való jártasságának bizonyítékai. Tetőtől talpig katonára volt, de a művészetek iránt is tudott lelkesülni. Különösen a zene lelkesítő; sok hangszeren igen jól játszott és több sikerült zeneszerzeményt is irt. Üres óráiban gyakran foglalkozott az órássággal és esztorgályozással is.

A z e r é n y.

Az erény nem a bokor ibolyája,
Mely szerényen rejtebbe vonul.
Mint bérci cser, a felhők honába
Emelkedik, itt zöldel, virul!
Gyökereit kemény sziklába vágja,
Hol virág nincs, csak tövis terem.
Szenvedés az élet kemény sziklája,
Felhők vihara a küzdelem.

Megrágják bár gyökereit a férgek,
A hernyók ellepik levelét:
De a zápor rájuk önti a mérget,
S a viharba hullnak szerteszét.

Oh! mi törpék, kik rágalmotól félnek,
S gyávák szemben fogadni a vést.
Mi a nagynak csak tűnő árny, dicséret,
A rágalom kis lelket emészt!

Ki nagyra tör, lángoló szenvedélylyel,
Szebb fényben látja a csillagot,
Mely járatlan ösvényekre vezérel
S sötét éjen bábujjal ragyog:
Mind a ki csak földre szegzi szemeit,
A sötétben tévelyeg, tapogat,
S azzal a kis lámpafénnyel kérkedik,
Mit egy kis szél ide-oda csap.

Trónjukról az istenek is leszálltak,
 Voltak, vannak istent tagadók.
 Az észet mondják a bölcsek égi lángnak,
 S kutatja még a legfőbb valót
 Az erény, mint a hajdankor ránk hagyta
 Örökségül, szent tulajdonul,
 Ugy ragyog még, mint egy szebb ég hű napja :
 Örök fényben, változatlanul.

Szeretni a hazát s meghalni érte
 Ha él, míg szívünk elvérezik :
 Ez most is a hősök dicső erénye,
 S ez marad a világ végeig.
 Szeretni a szabadság szent csatáit,
 Imádni, mint béke angyalát :
 Az utolsó bajnokszív dobbanásig
 Ez lesz, mi volt — legszebe égi láng.

Szeretni az üldözött igazságot,
 Mint a harefi tépett zászlaját,
 Mit a golyó kezéből bár kivágott,
 Mig él, ellenének át nem ad :
 Mig isteni erőtől ég a lélek,
 Legfényesebb a martyr-korona . . .
 S trónja körül zeng a legszebb dicsének,
 Az erény nem változik soha!

Csepeli Sándor.

A lovarda királynője.

— Egy uracs elbeszélése. —

A szép misz Bella d' Atti!
 Mennyien törtük magunkat utána, s mindnyá-
 jan eredménytelenül!

Először szépségét kell említenem, aztán eré-
 nyét s végül szerencsétlenségét.

Az „o fajta“ emberek pályáján utóvégre is igaz-
 oolja magát a közmondás: addig jár a korsó a kútra,
 míg eltörik. Addig vakmerősködnék, lova-
 golnak, ugrálnak, míg egyszer kitérik a nyakuk-
 kat, s lelkemre, még szerencse, ha a nyakukat
 törik ki.

Az igazgató leánya volt, legalább úgy mondták.
 Ámbár igen körülményes családi leszármaztatást
 igényelt volna a megállapítás, mert az igazgató
 signornak hívatta magát s olasz gyanánt szerep-
 elt: signor Carlo d' Atti.

Lehet különben, hogy a név már álnév volt.
 Hisz annyi volt rajtuk az ál, oly kovás az igaz,
 s a mi volt, azt nem mutogatták laikus publi-
 kumnak.

Tény az, hogy Bella angol volt, vagy skót.
 Angol, vagy skót anyja volt neki; második,
 vagy harmadik felesége a signornak.

A signor magas, erőteljes, barna férfi volt, va-
 lóságos sicíliai arszinnel; a misz halvány szőke
 hölgy, nagy kék szemekkel, csak akkor piros,
 mikor kifestve lóháton megjelent, s a zene hang-
 jai mellett merész és bájos hajlongásait végzé.
 Nyenkor az erőfeszítés és izgalom arcába kergette
 a vért, áttört még a fostékon keresztül is; kék
 szemei villámokat szórtak. Szenvedélyes művés-
 nő volt.

Mi, gavallérok s lókedvelő ifju urak, néhány

magnás és katonatiszt, rendszeren a bejáratnál ál-
 lottunk, s örültünk, ha a ló körme, melyen misz
 Bella ült, tele szórta szemünket, öltönyünket porral.

Ebben a tekintetben nem osztá úrnője szokását,
 a ki soha sem hintett port a világ szemébe. Min-
 dig egyforma hidegséggel, mondhatnám megve-
 téssel bánt mindnyájunkkal. Annál jobban őrzöng-
 tünk érte.

Azóta láttam egy képet valamely élclapban,
 mely tanácsot ad az igazgatónak, hogy lehetne a
 magunk-forma fiatal urakat a bejáratról távol tar-
 tani. Be kellene tanítani a lovakat, hogy mikor a
 porondra érnek, rugjanak fel. Az ajánlat rajzzal
 van illusztrálva, mint igen hatásos.

Biztosítom az illető ajánlat-készítőt, hogy raj-
 tunk ez által nem fogott volna ki. Mi igen állha-
 tatosak voltunk, s egy kis porondot, mely ránk
 szórattott, szívesen türtünk.

Láttam aztán még két más képet. Egyik acél-
 metszet, a másik olajfestmény.

Amaz azon jelenetet ábrázolja, midőn előadás
 kezdetével a tornácban lovarok és lovárnók meg-
 jelenésük perecére várnak.

Igen jól volt felfogva. Dicsértem magamban a
 művészt, mert számtalanszor láttam a jelenetet,
 s élethű volt vázolva. A rendetlenség, zűrzavar
 s a nyugtalanság, melylyel minden közreműködő,
 a négylábuak úgy, mint a kétlábuak, szereplése
 kezdetét várja.

A másik kép, az olajfastmény, egy megható,
 megragadó és szintén élethű csoportozatot tüntet
 föl. Ilyet is láttam az életben, s tán ez adta

nekem az eszmét, hogy az én szerencsétlen lovardai királynőm történetét elbeszéljem.

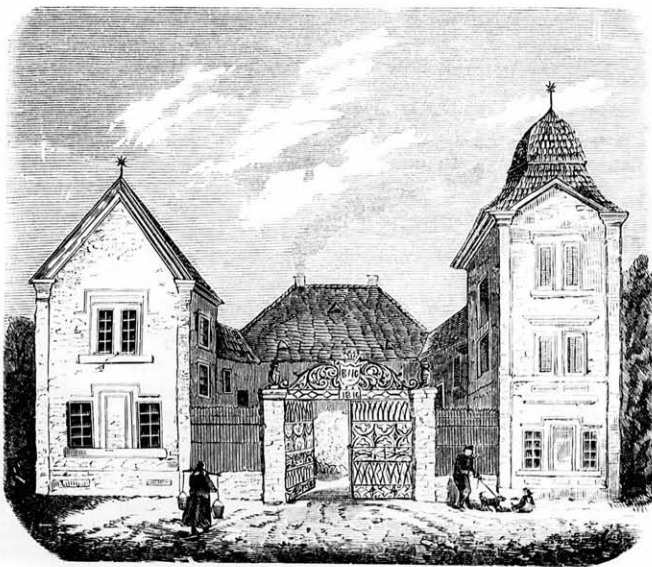
Az öltöző-szoba látszik. Benne két széken vé gígfektetett csupasz deszka képez nyomorúságos nyugágyat. E rögtönzött kereveten egy nő fekszik, egy fiatal nő, még az előadási jelmezben, piros festékekkel arcán, melyen azonban áttör az eredeti halotthalványság.

Mellette egy clown térdel, bohócöltözetben, csőgősapkával fején, eltorzított arccal, mely most még torzabb a fájdalomtól. A tarka festéken keresztül mély árkokat mosott a könny, melyet a férfi sirt.

Én láttam egy hasonló jelenetet, s akkor az én királynőm feküdt a rögtönzött nyugágyon; előtte egy férfi, s a kis gyermek sem hiányzott.

A férfi nem volt clown; de nem is közülünk való. Jobb és rosszabb volt, hogysen bármelyik lehetne.

Egy egyszerű tagja volt a társaságnak; nagyon fontos és szükséges tagja. Nem olyan tag, a ki előadásokon felöltözködve, különféle ügyösséggel bájolja el a közönséget; mert nem tudott mást, csak lovalgolni. Hanem kitűnően értett a lóidomításhoz; irtóztató türelme volt, s e tekintetben bámulatos eredményeket tudott felmutatni. Igen

A drági várkastély. (Szövege a 326. lapon.)

Egyik kezével kétségbeesetten tartja a fekvő nő két kis fehér kezét; a másikkal egy amourettenek öltözött megijedt kis leánykát emel föl, valószínűleg közös gyermeküket, hogy a haldokló anya még egyszer lássa.

Háttérben látszik a folyosó egy sötét része, s egy ember a ki épen csenget. Az ajtóban pedig az igazgató kedvetlen arca tűnik elő, a mint kérdeni látszik valamit. Talán a kis amourettere vagy a clownra van szükség, s kérdi, hogy lehetnek-e?

Tossék most bukfeneket hányni a közönség mulattatására, hogy megpukkadjon nevetésben!

fontos tag, a ki a kulisszák között intézte az ügyeket, s a ki nélkül, bár személyesen ritkán vett részt benne, alig lehetett volna előadás.

Rendesen ő is ott szokott állani a bejáratnál, közelünkben. Ő szokta felségíteni a kisasszonyokat s misz Bellát is a paripa határa; aztán pattantott egyet hosszu ostorával, s hajrá! javában folyt a verseny.

Raff Alfréd (így hívták, de ez is álnév lehet) szemével tudta kormányozni a lovakat. Mind ismerte őt. Látszott, midőn a körben hozzája ért, hogy szinte köszönt neki mind. Ő pattogott nekik, s kétszeres jókedvvel folyt a hajsza.

Nem sok figyelmet szenteltünk neki. Igen szerény ember volt, kevés beszédű. Nem kereste az ismertségeket.

Szép férfi volt. A nők szeme hamarabb megakadt rajta, mint a miénk.

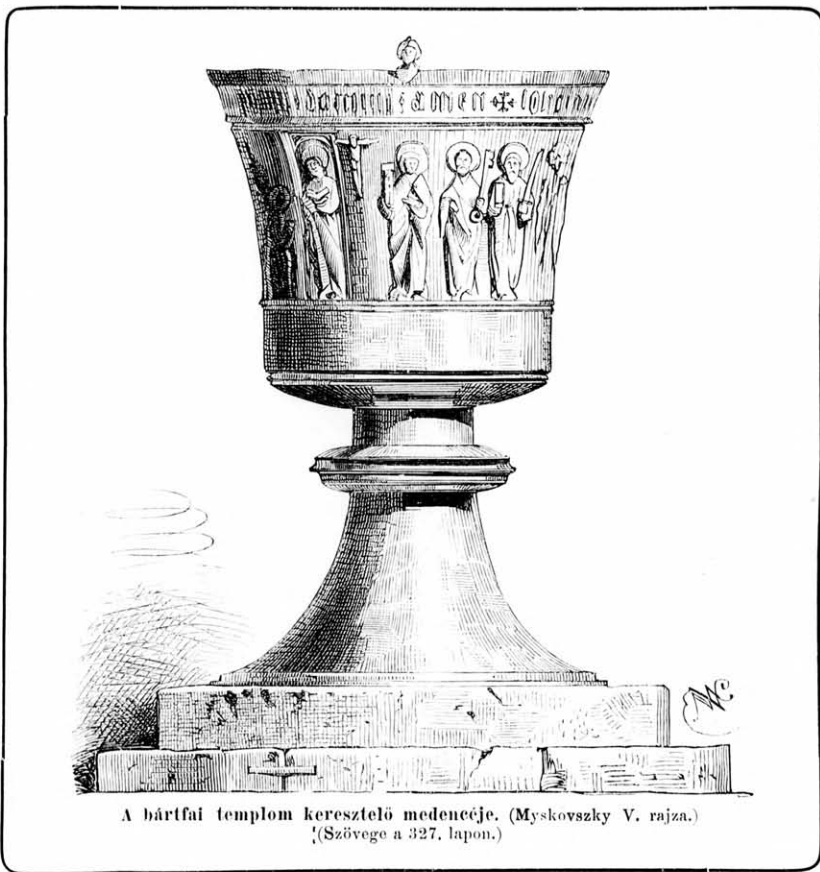
Talán valamivel magasabb volt a közép természetnél, széles vállakkal, karesű derékkal. Tiszta, szabályos arca volt, nyugodt kék szemei és sűrű szőke bajusza.

Lehetett úgy huszonnyolc-huszonkilenc éves.

hátán: Alfréd rendszeren változtatta színét, halvány lett.

Nekünk ez eleintén nem tűnt fel. Később neveltünk felette; oly szerelmes, szegény feje, mint mi. Még irigykedtünk rá, hogy oly sokszor együtt lehet szerelme tárgyával, míg mi csak az előadás-kor láthatjuk.

Hát még ha mindent tudtunk volna. Akkor talán nem irigyeljük? Én irigyeltem volna mindenképen; én irigylem állapotát most is!

A bártfai templom keresztelő medencéje. (Myskovszky V. rajza.)
(Szövege a 327. lapon.)

Csak akkor látszott rajta némi izgatottság, midőn misz Bela végezte mutatványait.

E mutatványok mind egyformák. Nines egy is köztük, melyet már számtalanszor ne láttunk volna, s az új lovarnők ismét ugyanezeket tanulják be. Mi az, a miért meg nem unjuk őket? A báj, a melylyel véghezviszik, vagy a veszély, a mely hozzájuk van kötve?

Mikor misz Bella ugrált keresztül az abroncsokon, vagy csinált saltomortálás pirouettek a ló

Akkor is változtatta színét, ha ő maga lovagolt, de ekkor nem halvány, piros lett. Nem csinált mást, csak lovagolt. Hanem azt azért meg lehetett nézni. Gyönyörű alak volt lóháton! Volt neki egy szürke paripája; rendszeren azt lovagolta. Ló és lovas — mintha együvé lettek volna növe, úgy értették egymást, úgy ismerték egymás minden mozdulatát.

A mint kiugratott: a szürke két lábra állott, hogy azt hitte az ember: mindjárt hanyatt esik.

Lovagja nem engedett neki; megszorítá két oldalról combbal; akkor egy óriásit szökött, s ismét felágoskodott. Így járták körül az egész cirkust.

Mikor egyszer körülmentek rajta, a szürke csupa hab volt, a lovas arca kipirult s a porond fel-

vágva úgy, mint mikor tizenkét ló táncolt rajta francia négyest.

Ah, az lelkesítő volt; különösen a nőkre nézve.

(Folyt. köv.)

Major Béla.

Erdélyi képek.

XXI. A drági várkastély.

A drági kastély építészeti stíl tekintetben nem bir jelentékenységgel, s a mit e részben róla elmondani lehetne, egyszerűen csak az, hogy ölnyi vastagsága fala s a góth építészeti modorban utánzott — de nem tökéletes — mennyezete arról tanuskodik: hogy egykori építtetője gazdag főúr lehetett.

Drág, melyet egykor a Drági, majd a Szentgyörgyi, később pedig a derék Kamuthy nemzetség használt előnévül, s hol az említett kastély van: kisdud falu Dobokamegyében és Kolozsvártól északra, alig 5—6 órajárásnyira egy szép kies s meglehetősen széles völgyben fekszik. Maga a helység igénytelen szalmakunyhóival, melyekben mind oláhok laknak, nem bir semmi nevezetességgel.

A kastély egy szeliden emelkedő s gyümölcsfákban gazdag hegy alját foglalja el, s büszkén tekint szét homlokbastyázatával, míg körülötte jobbról magas jegenyék törnek a magasba; balról százados terebélyes nyárfák. Az izléssel rendezett parknak legtöbb dísz ad két kis patak, mely néha nagy esőzések alkalmával megnő, más-
kor pedig lassan esőrgedez.

A kastély feliratai szerint a Kamuthyak egyike, ifj. Kamuthy Balázs építette, habár e családot megelőzve, itt már a Drági család birt volt. Azonban a kastély vaskapujával szemben fekvő szárny-épületet, a melyen az ódonság a többi szárny-épülethez mérve kiválólag észlelhető, hogy ki építette, nem lehet tudni. A nép, a mely szeret mindent mondákban örökíteni meg, azt tartja, hogy az hajdan klastrom volt; sőt a mi több, még egy alatta lévő sirboltról is akar tudni. Valóban, ez utóbbi állításnak, valamint akkor az elsőnek is, e sorok írója is hitelt adott annyiban, hogy tapasztalta, ha az ember egyet toppant, nagy kongást hall; s a miből bizton lehet következtetni, hogy az épület alatt csakugyan kell lenni valami üregnek. A most fennálló négyszögű kastélyt ifj. Kamuthy Balázs, Dobokamegye főispánja (1612—1629) építteté 1622-ben.

E család közül első, a kinek nevével Erdély

történelmében találkozunk, Kamuthy Farkas, a ki 1599-ben Báthori Endre s Erdély reundi részéről mint követ Rudolphhoz (1576—1608.) lön küldve: hogy nyilatkozatná ki, miszerint Erdély KK. és RR. a fejedelmi székbe: a Báthori Zsigmond által kinevezett Báthori Endrét emelték, s így Rudolfnak Erdélyre minden eddigi igényét felesleges s hiábavalónak tartják. De Péché Bertalan ezért Kamuthyt fogságra veté, s fogságából kevés idő teltével csak Rudolf bocsátá haza.

1602-ben ismét találkozunk Kamuthy névvel a történelemben. Ugyanis a mikor Báthori fejedelem másodsor is eltávozott Erdélyből, kiscserői közül egyik bizalmas s meghitt embere Egeri Kamuthy Balázs nevű volt, a kit B. Zs. még ez év folytán követségbe a fényes portához küldött. . . Ez a Kamuthy Balázs Szentgyörgyi Erzsébettel lépett volt házasságra s úgy lett nemzetsége a drági uradalomhoz tartozó részekben birtokos. Boldog házasságuk öt magzattal lön megáldva, a kik közül a legidősb gyermek Balázs, a kastély építtetője volt, s a ki Zeller Angaletát vevén nül, nyole gyermeknek lett atyja.

Köváry László azt mondja („Erdély építészeti emlékeinek“ 201 l.), hogy Kamuthy (Egeri) Balázs Szentgyörgyi Erzsébettel házasságra lépén, ez „kezével e kastélyt is hozá.“ Ez nem áll egészen, legalább a magasabb bástya mellett levő felirat, mely a vasrácszat aljába van behelyezve, ellenkezőt bizonyít, mely szerint szentlászlói Kamuthy Balázs építteté, az erdélyi felséges fejedelemnek konsiliáriusa és Dobokamegyének főispánja az 1622-ik évben. Ugyancsak e bástya nyugoti oldalának egy kiálló kövén, a melynek közepét a Kamuthy-cimer foglalja el, szintén latin nyelven olvasható: „a szentlárotság tisztelőre építette szentlászlói Kamuthy Balázs, az erdélyi felséges fejedelemnek konsiliariususa és Dobokavármegye főispánja, 1628-ban.“

A harmadik s utolsó felirat is szintén itt van, és pedig a másodikhoz nagyon közel, egy ajtónyom feletti homlokzaton. E szerint: „mindig kell imád-

kozni és nem csüggedni," vagy jobban mondva, abban meg nem szünni.

Kétségtől e bástyának legalsó szobáját akkor imaháznak használták, a mint ezt eme felirat jogosan feltételezni engedi s hogy továbbá azon ajtónyom helyén, abban az időben a templom ajtajának kellett lenni.

A között két első felirattól világosan kitűnik, hogy a drági kastély korántsem Szentgyörgyi Erzsébet menyasszonyi hozománya, hanem fiának Balázsnak építménye; s Kőváry állításának csakis annyiban lehet némi sulyt kölesőnözni, a mennyiben ott valósággal létezett akkor is egy szárnyépület, a melyről fennebb szoltam volt s melyről azt állítják, hogy klastrom lett volna.

Később a drági uradalom a kastélylyal együtt görcsöni Serédy István Krasznamegye főispánjára szállt, a ki ifj. Kamuthy Balázsnak (atyja névrokona fiáért magát idősbnek szokta vala nevezni), utolsó előtti gyermekét, Katát vette nőül. Serédy látván, hogy a Kamuthyak férfi-ágának nem sokára magva szakad: 1651. mart. 9. Drágot a többi faluval magának adományoztatá. A család férfiága csakugyan 1665 körül Kamuthy Balázs egyik testvérében, Farkasban kihalt. Ez utóbbi név a Bethlen Gábor korszakának (1613–1629) utótizedében jelentékeny szerepet vitt. Bethlen G. a vallási háborút, a rendetlenség és fegyelmetlenséghez szokott török had segítsége miatt, ohajtott eredmény nélkülülnek látván: 1623-ban Kamuthy Farkast Kassay Istvánnal Bécsbe küldé, hogy II. Ferdinánd (1619–1637.) biztosáival, a császár által kért békét megkötssék. De sokkal fontosabb Kamuthynak ugyancsak ez évben való követi utasítása Bécsben. Tudjuk, hogy a nagy Bethlen Gábornak legkedvencebb eszméje az volt, hogy a két Havasföldet Erdélylyel egyesítve, egy dáciai királyságot (de korántsem Daco-Romaniát!) alapítson; de ő, a böles államférfi s diplomata, belátta azt, hogy terve létesítése csak egyedül a

német egyetértésével vihethő ki; s főleg ha tervét Ferdinand leányai közül még egy házassággal is pecsételheti. Hogy tehát erre nézve Ferdinándot megnyerhesse és hogy ügye biztosabban juthasson el az általa óhajtott révhez: a császár előtt Kamuthy által egy, minden eddigiéknél rokonszenvesb békét pendített meg. „Hagyna fel Ferdinánd a protestantismus elleni háborúval, és egyesítse a német fejedelmeket a török ellen; a vezértséget ő maga vállalja el, és ha elég pénzt, hadat s eleséget kap, erősen azt hiszi, hogy a meggyöngyült törököt, kinek hanyatlása éles szemeknek nem volt titok, nemcsak Magyarországból, hanem az aldunai tartományokból is kevés idő alatt kiűzendí.” S végre, hogy Kamuthy, a min tulajdonkép Bethlen terve sarkallik — tudakozza ki, vajjon Ferdinánd nem volna-e hajlandó Cecilia Renata nevű leányát neki nőül adni? Kamuthy hűségesen eljárt a rábizottakban, de a mint előre sejdíteni lehetett, Ferdinánd, a kinek mottoja: *inkább pusztá országban wálkodni, mint etrenekken*: nehezen volna rábirható oly frigyre, a mely rá a protestansok üldöztetésében — a mit ő, saját kifejezése szerint, lelkiismeretből tett — féket szabjon, és Bethlen Gábor terve valóban hajótörést szenvedett, a mit ő aligha gyanított, legalább oly könnyen nem!

A fejedelme iránt hű Kamuthy Farkas halála (1665) után a drági uradalom a hozzátartozó falkkal együtt az 1651. mart. 9. adománylevelé értelmében b. Serédy István kezeibe jutott; azonban később nagyfalvi Serédy Péter, István testvérével, az uradalmon megosztóván, Péter magának 1701. I. Lipótól új adománylevelet eszközölt.

A Serédyek után az uradalom az Andrássy grófokra szállt; s végre szerzemény utján a Wesselényiekre. A kastély mostani birtokosa a mindenki előtt köztisztelet és kedveségben álló b. Wesselényi Ferenc, Közép-Szolnok főispánja.

Felhúzy Károly.

Bártfa város régiségei.

(Folytatás.)

Számosan találkoznak olyanok, kik — a régészeti tudománynak alapelveit és törvényeit nem ősmerve — azt szeretik hinni, hogy ezen templom — a meglévő 1206-dik évszám alapján — akkori időből származik, sőt mi több, a szentségtartó vasrácsoszat a ajtócskán létezik egy monogram — alkalmasint az ajtócska készítőjének monogramja, — ebből sokan négy egyest formáltak, s állít-

ják, hogy e templom már az 1111-dik évben épült, és 1206-ban már renováltatt. (!?)

Ily téves, és a műtörténelemmel homlokegyenest ellenkező állítások, azt hiszem, csak onnét eredhetnek, hogy az illetők nem ősmorik az építészet fokozatos fejlődésének történetét.

Az igaz, hogy a régészeti tudomány, kivált újabb időkben, igen előrehaladt, úgy, hogy egy gyakor-

lott régész a műemlék építésidejének meghatározásánál az erre vonatkozó okmányokat könnyen nélkülözheti, neki elégséges a műemlék egyes részletét, például egy parkányzatot, oszlopfőt s több effélet látni, s minden bizonynyal az építési időt oly határozottsággal meg fogja határozhatni, mint a híres francia természettudós Cuvier, ki egykor egy Philadelphiából meghatározás végett neki küldött állat csontjából az illető vizözönelőtti állat alakját oly meglepő pontossággal határozta meg, hogy későbbben Amerikában csakugyan egy ilyenforma vizözönelőtti állat teljes csontvázát találták.

Ezt talán nem is volt szükséges itt említeni, de csak azok számára tévém, kik a tudomány hasznát és tekintélyét nem akarják elősmerni és kik mindent csak okmányok által akarnak bebizonyítani, s a régészet változatlan és következetes — általánosan elfogadott és helyesnek bizonyult szabályait — a régi műemlékek keletkezési idejének meghatározásánál, egészen mellőzni szeretik. E megjegyzéseimet helyén látom itt főlemlíteni, mert sokan a műemlékek ősmertetésénél a régészet szabályait egészen mellőzik, és

ez által hazánk műtörténetének inkább ártanak, mint használnak.

E templom több századon át sok viszontagságon ment keresztül. — 1539-ik évben, miután Stöckel Lénárd — Luther és Melancthon személyes barátja és híres szónok — Bártfa majdnem

egész lakosságát ágostai vallásra térítette, ezen templomot egészen 1671-ik évig az ágostaiak bírták, midőn az ugyanez év május 22-én ismét a katolikusok birtokába került vissza.

Későbbben, Tököly és Rákócy közbenjárása által, a templom ismét az ágostaiak birtokába jutott, míg végre 1710-dik évben, midőn a császáriak Virmond tábornok alatt a várost elfoglalták, a templom a katolikusoknak adatott vissza, s azóta azt mai napig állandóan bírták.

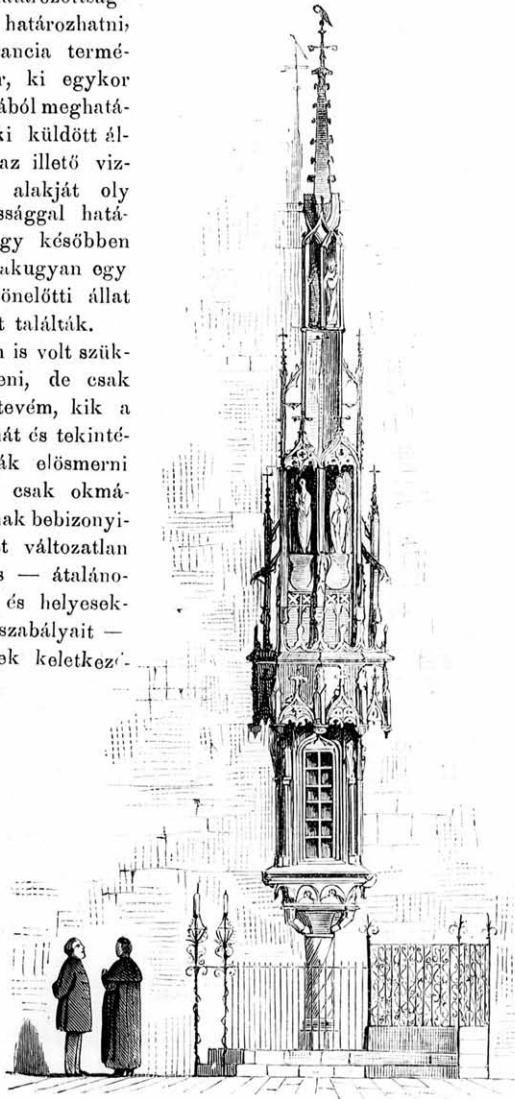
E változások által a templom, valamint műrégiségei, sokat szenvedtek, s a gót főoltár is nyomtalanul eltűnt és helyébe a mostani kevés becsesel bíró főoltár álltatott.

Mielőtt a templomban lévő műkinceseket ősmertetném meg, talán jó lesz, ha előbb a templom külsejét nézzük meg.

A magas falazatok, karsú támaszlopok és remek kivitelű gót ablakok a szemlélőre kellemes benyomást tesznek. Mindamelllett, hogy a templom egyes részeiben igen egyszerű, mégis szépnek mondható régiségéncél, a magas, keskeny gót ablakok helyes és változatos beosztásánál fogva.

Hát még milyen lehetett akkor a templom külseje, mikor még a templom dísz és kiegészítő része: torony emelkedett az égnek? Valóban igen szomorító körülmény, hogy még a mult század közepe táján fennálló torony idomát és alakját legalább némileg megközelítő rajzban sem bírtuk, — és e

szerint a torony alakját nem is sejtethetjük. Hogy tetemes magasságú volt, bizonyítják még meglevő oszlopfalazatai, melyek 14 lábnyi vastagságúak, s így jelentékenyebb magasságú falazat viselésére voltak számitva. Képünk baloldalán láthattuk a torony még fennálló részét, hol gót

A bártfai templomban lévő szentségház. (Myskóvszky V. rajza.)

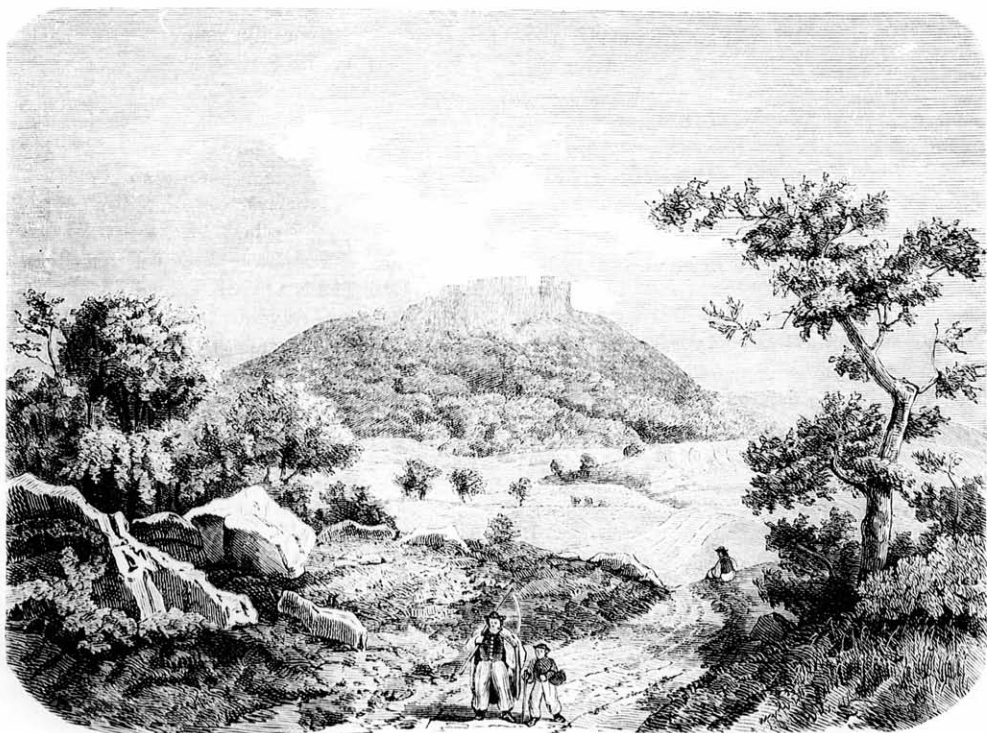
párkányzatok közt elterülő falsíkon egy XIV-dik századbéli remek freskó képnek megmaradt nyomait vehetni ki.

A fresko annál érdekesebb, miután hazai szent királyainkat tünteti elénk. A baloldalon szent László koronás, páncélos alakja, jobbában egy hosszú nyelű bárdot tartva, míg bal keze az egyenes kard keresztmarkolatján nyugszik; közepén szent István koronával fején, jobbában jogart, baljában az ország almáját tartva; hosszú, földig érő, aranynyal hímzett királyi palástot visel; mellette fia, szent Imre herceg fedetlen fővel, vállig

vész ez által Kristóf lelki szilárdságát akarta jelképezni? — Ezen alakzatok a rajz ritka szababossága által tűnnek ki. Alkalmassint Dürer fametszvényei szolgálták a festőnek mintául. A kép felső parkányzata felett a város, valamint az ország címereit vehetni ki. A három királyi alak alatt pedig két térdelő angyal által tartott festett táblán olvashatni e freskók készítésének idejét, és pedig latin betűkből álló felirással.

ANNO. DOMINI. MILESIMO. QVINGENTESIMO. VIGESIMO. PRIMO.

E felírás tehát az 1521-dik évet jelzi, és igen

Drégely vára Hontmegyében. (Szövege a 331. lapon.)

érő hosszú haj, s testén prémezzettel bélelt hosszú, zöldes színű palást, balkezeiben háromvirágu lilium, a szüzesség jelvénye.

Az érdekes csoportozat jobb oldalán, a keskeny ablaknyíláson túl sz. Kristóf óriási alakja látható, a mint egyik kezével egy fatörzsre támaszkodva, vállán a gyermek Jézust hordva, a tengeren keresztül lépdel. Kristóf alakja az idő viszontagságaitól legtöbbit szenvedett, mert már körvonala alig vehető ki, csak bőredőzetű, biborszínű hosszú palástja látszik még jól. Alakja — aránylagosan véve — a többi alakhoz felette nagy, talán a mű-

valószínű, hogy a templom déli oldalán lévő hozzáépítést akkor végezték be.

A XVI-dik század elején történt hozzáépítés a templom szilárdságának sokat használ, mert a főhajó oldalfalai magasságukhoz képest igen vékonyak, és nem faragott, hanem csak közönséges terméskőből vannak építve s így ezen hozzáépítés a gyenge falazatnak mintegy támaszul szolgál. — A templom északi oldalán is szükséges volt legújabb időkben annak megpedezett főfalait hatalmas támfalak által biztosítani. Képünk közepésén könnyen megkülömböztethetjük a Seré-

dyféle kápolnát. A hozzáépítés folytán a templom főbejárásai kapuzata előtt egy előcsarnokot nyert s felette a Magdolna kápolnájának két gót ablaka látszik. — A templom ezen déli oldala legszebb és a város főtere felé tekint.

A főhajó annakelőtte cseréppel volt fedve, de 1774-dik évben a templom leégvén, zsindey nyerges fődélt kapott s két kis fatornyocskát (Dachreiter).

A templom falai — a mint már említém — közönséges terméskövekből vannak építve, kivévén a támpilléreket, ajtó és ablakpárkányzatokat, melyek faragott kövek. A fal külső színe egyszerű vakolattal van durván behintve, s azon az akkori időben divó, kockaköveket utánzó vonások karcoltattak.

E templom külsejét megtekintve, most szemléljük meg annak belsejét és az ott lévő műkinceseket.

Az előcsarnokból a félkörívű és tornyocskákkal ellátott szép gót párkányzatu kapuzaton keresztül a templom belsejébe jutunk; itt legelőször a szép kivitelű, faragott kövekből remekül készült, mintegy 46 lábnyi magasságu *szentségház* (328. l.) ölik szemünkbe. — A XV-ik században szokássá vált ünnepélyes szertartások alkalmával az otyatartót (Monstranz) a templom oldalfalában lévő fülkébe kitenni; ezen fülke későbbben gót izlésnek megfelelően architecturát nyert, mely egy külön álló tornyocskával fejlődött ki, s ennek szerkezete a gót otyatartók tornyos formáját mutatja minden részleteivel, és nagyobb méretekben is.

Ily szentségtartók léteznek hazánkban még Kassán, Lőcsén, Kézsmárkon, Kis-Szebenben és több régi város templomaiban, de a mi a kivitel szépségét és a kompositiót illeti, ebben a tekintetben egy sem mulja felül a bártfait. — A mi szentségtartónk a templom déli oldalfala mellett, a diadalív alatt foglal helyet.

Az egész mű egy tekervényes oszloptörzsről áll, mely utóbbinak kiálló karjain a szentségház mennyezetes fülkéje nyugszik, melynek nyílása remekművű vasrácsos ajtócskával van zárva, hol a diszitmények át vannak törve, úgy hogy a bent foglalt szentségtartót látni lehet. Az ajtócskán lévő cimerepajzsokon a város kettős bárdú

cimere, valamint az illető mester monogramma vehető ki. A nyílás mind a két oldalán lévő fülkékben oszlopokon álló angyalok alakjai láthatók a megváltó megfeszítésének és kinzásának eszközeivel kezükben.

A szentségház felső része gót architektúrának megfelelő tornyocskákkal, támpillérekkel és fülkékkel van ellátva. A fülkékben mennyezetek alatt fából mesterileg faragott szobrocskák állanak. Az egész tetőzet gúla alakú, legfelső része oldalvelekekkel és ritka szépségű keresztörzsával diszített csúcsban végződik, s a csúcsban a megváltót jellemző pelikán alakja látható, a mint fiait saját vérével táplálja.

E szentségháznál alkalmazott gót idomok és diszitményi részletek szerint itélve, a XV-dik század második feléből való.

Az egész mű kompositiója és kivitele, a mint már említém, remek, sőt egyes részei az arany-metszés (goldener Schnitt, sectio aurea) törvényei szerint vannak beosztva, s e tekintetben felülmúlja még a kassai domban lévő híres szentségházat is.

Nem messze a szentségháztól a déli (mellékhajó keleti részén) áll a XIV-dik század közepe táján készült *keresztelő medence*; (325. l.) anyaga fémöntvény, idoma megfelelő tökéletesen egy kehely formájának, felső karimáján felette szép karesű gót minuskel botükből álló következő felírás olvasható: „*Johannes baptizavit in aqua, nos autem baptizemus in nomine domini amen.*“ (János vízben, mi pedig isten nevében keresztelünk, Amen.)

hilf. god. maria. berof. amen.“

E felírás alatt a medence küloldalain féldomborművű alakzatok láthatók és pedig: Mária, keresztelő sz. János, Péter és Pál apostolok, Ádám és Éva, sz. Margit, és a sárkányölő sz. György alakjai, melyek — tekintve a test kissé hosszú elnyújtását — még a román jelleg utolsó nyomaira utalnak. — A medence lábazata egyszerű, sima, csak gömbje — (Knauf. Pomellum) van diszítve kájácsos és boronyos tagokkal. — E medence a templom legrégebb műdarabjainak egyike, és izléséről itélve, a XIV-dik század közepéről származhatik.

(Folyt. köv.)

Mykowsky Viktor.

Drégely vára és hőse.

A Hontmegye déli részét övező hegyláncolat egyik kiemelkedő, az Ipoly völgye felé néző erdős-szirtes csúcsán épült Drégely, melynek neve, történeti hagyomány szerint, legelsőbbben „derék hely“

volt. Hősi védője után nagy hirre jutott, azonban dacára a vár nevének, akár fekvését, akár megmaradt romjait tekintjük, jelentékeny erősség nem lehetett.

Nem is található annak rajza sem az Ortelius-féle várainak gyűjteményében, sem az augsburgi „Kroniká“-ban. Nyilvánosan először csak hazai törvénykönyvünk említi 1546-ban. Bél Mátyás véleménye szerint első (nem tudható) építőinek kezeiből királyaink birtokába jutott, kiktől később Zsigmondtól elzalogosítás, később Albert király részéről Palocsay György esztergami érseknek történt ajándékozás által jutott örökösen a nevezett érsek birtokába, (bizonyára a hozzá tartozott s ma is tartozó uradalommal együtt), kik által a vár őrzése, az általuk kinevezett várnagyokra bízott.

A vár két részből állt, külső- és belsőből. Amazt tövök a bástyafalal körülvett udvar, kert s melléképületek; emezt pedig a szorosabb értelemben vett vár, kemény kövekből észre építve a hegy legfelső szirtes csúcsán. A két rész közti közlekedésre egy kis, kemény sziklába vágott, inkább ajtó, mint kapu szolgált, s emellett az őr számára fekhelyül szintén egy bevágott nyiladék volt.

A várkapu az egyetlen jelentékenyebb, ma is látható maradvány, az egykori Drégely vár puszta romjaiból, melyeknek jelenlegi külsejét rajzunk mutatja.

Drégely multjának legnevezetesebb eseménye, annak vitéz védelme s dicső védője Szondi Györgynek a védelem alkalmával történt elesete (1552. júl. 22.)

A mohácsi vész után az országot általános elcsüggedés és félelem szállta meg. Budavár ormain már a félhold hirdette az óriásilag növekedő oszmán erőhatalmát. Váraink legerősbjői: Temesvár, Veszprém s több mások, részint bevették, részint az első felhívásra megadták magukat. *Ali* budai pasa, Veszprémből — nem tudni mi okból, a jelentéktelen Drégelynek vette útját tizenkétezer edzett harcosával. Drégelyvárt ez időben maroknyi őrséggel Szondi György fő-, és Benfalusi Gergely alvárnagy parancsnokolt, de utóbbi családja látogatása végett távol levén, Szondi maga maradt parancsnokul, s minden lehető intézkedést megtett a várat ostromolni készülő ellen-ség viészaverésére.

Az ostromot *Ali* ágyukkal a vár irányában lévő hegyről kezdette meg s oly erővel, hogy a vár egyik tornya csakhamar összedőlt, maga alá temetvén Zoltai János nemes lovagot. Már előbb hasztalan szólítá fel az ostromló *Ali* majd maga, majd később a szomszéd *Oroszi* helység Márton nevű lelkésze által Szondit, a soká különben sem tartható vár átadására. Szondi azonban erről hallani sem akart.

Igy az ostrom több napon át tartott s a török részről a vár elleni rohamok több ízben megújultak.

Szondi látván a végveszély megérkezett: parancsot adott minden drágaság és értékesebb holminak a vár udvarára hozatalára, s ennek megtörténtével fákllyával maga felgyújtá; majd éles tört vonév kezébe, az istállóba ment, s itt tartott számos kedves lovát egymásután leszúrta.

Még előbb két énekes fiút, (valószínűleg a vár dalnokait), kiket igen kedvelt, két török fogoly kíséretében (ezeket drága vörös ruhába öltözve s pénzzel megajándékozva) az ostromló *Ali* basához küldte, kérve általok őt: „hogy lenne atyja a két szegény magyar fiúnak, mint volt ő a két török rabnak, testét pedig temettetné el eleste után, mert neki eltökélt szándéka a várat élte utolsó percéig védeni.“

Vége letérdelpelteté még meglevő kevés számú őrségét, s előmondott rövid ima után lelkét istennek ajánlva, kirohant a várból, s a várat már minden oldalról körül fogott ellenség közt iszonyu pusztitást visz övéivel véghez, miglen már előbb is térdén, majd újabb puskagolyó által találva, összerogy. Feje legott levágatván, *Ali* basához vitetik, ki azonban testét is felkerestetve, fejével együtt, teljes katonai tisztességgel, a vár irányában lévő dombon eltemetteté, sirja fölé pedig, Szondi vitézsége jeléül, lándzsát és zászlót tűzetett.

Ali basa Drégelyről Sághe és Gyarmat felé fordult, melyek — nem lévén Szondi védőjük — ellenállás nélkül megadták magukat. Drégelyvár pedig lassanként elpusztult és habár némileg ismét felépült, de többé egy részről sem talált ellenállásra; birtván azt hol a magyar, hol a török.

S emyit Drégelyvár multjáról és Szondiról, ki lihetőleg a későbbi szigetvári hősnök is példányképül szolgált volt s kit e szerint illő, hogy hasonló elismeréssel és kegyelettel helyezzen a történelem: Dobó, Losonczy, Jurisics és Zrínyi Miklós halhatlan neve közé.

A drégely-vidéki nép, mely még újabb időkben is nem egyszer talál zántás közben fegyverdabokat stb, őseinek szájhagyományya után szintén ismeri Szondi nevét s Drégely vár elesét, ezt azonban nem a vár gyengeségének, hanem bizonyos Drégely-helységbeli varga árulásának tulajdonítja, ki a vár alatti, ma is látható tavon börtököt mosván, a basának megmutatta volna a várba könnyen juthatás útját, miért neki sok arany ígértetett, de *Ali* aztán elevenen bőrét nyúzatta le. A drégelyi völgyön egy kis csermelyben tömördek vörös, apró (furásra nem alkalmas) gránát,

s a környék vízmósaiba számos *mammoth*-maradványok találtak. Egy helyütt Szondi majorját is véli tudni a nép, azonban sirjának helyét sem ő, sem a történetírók mindeddig nem tudták szabatosan megjelölni. A vár alatti Drégely s ezzel összefoglalt Palánk helységeket magyar nép lakja.

A hontiak emlékek akarják a hősiesség eme porladozó helyét megjelölni, s Szondinak emléket állítani. Még 1860-ik év okt. 2-án Ipolyságon a hontmegyei kaszinó közgyűlésén a számosan jelen volt közönség élénk tetszése közt b. *Majthényi* László (jelenlegi főispán, akkori kaszinói elnök) oly lelkes mint szép szónoklattal tette az indítványt, hogy Drégelyvár hőseleki védőjének, Szondi Györgynek emlékére a várhegyen szobor állíttassék, a költségek fedezésére aláírási ivec bocsátassanak ki, s a szobor alakzata, anyaga, fölrása stb. iránti tervezet készítésére bizottmány neveztessek. Az indítvány egyhangu helyesléssel fogadtatott, s a kibocsátott aláírási ivec, a célra rendezett táncmulatságok stb. eddigelé 500 főt jövedelmeztek.

A csakhamar bekövetkezett, 1861-ki politikai események a Szondi-emlék ügyét is háttérbe szoríták a legujabb ideig, midőn is a sorok írójának a múlt évi dec. 30-kai kaszinó gyűlésen tett sürgetésére a Szondi-emlék választmánya újra kiküldetvén, f. é. jan. 20-kán régi elnöke, a Szondi emlék indítványozójának elnöklote alatt összeülve, több rendű lényeges határozatot hozott. Így újabb adakozási ivec kibocsátását is elrendelte s elnöki-leg küldendő felhívásokat az ország püspökeihez, főispánjaihoz stb.

A két gyűlésben ugyancsak az igénytelen ismertetés írója azon, az eredeti tervtől eltérő indit-

ványt tette s részletesen indokolni törekedett: miszerint Szondi Györgynek emléké, minden körülményeket figyelembe véve, legegyszerűbb lenne nem szobor, hanem kápolna-alakú emlék által megörökíteni, s ez indítványát egy kis röpiratban az emlék javára közre is bocsátotta, miáltal a nagy közönségnek, különösen a hazai sajtónak alkalom nyújtatott az emlék ügyéről nyilatkozni. Annyi bizonyos, hogy míg a megyei emlék-választmány többsége eddig a szobor mellett, a lapok a kápolnaszerű emlék mellett nyilatkoztak. Legujabban meg a m. történelmi társulat közlöny-e: a „Századok“ és az „Idők Tanuja“ közt egész polemia fejlődött ki a felett: „Kálvinista volt-e Szondi György?“ — Nekünk azonban egyedüli célunk lévén Szondi nevének, tetteinek legegyszerűbb megörökítése: még azon, majdnem kézzelfogható valószínűtlenségről sem szólunk, hogy Szondi Pálnak, 1550—56-ban esztergomi nagyprépostnak testvére (a primás által kinnevezett érseki várparancsnok, Szondi György) kálvinista lehetett volna, mert még ez esetben is — miután Szondi végre is magyar és keresztény hős volt — azokkal tartunk, kik azt vélik, hogy a cél sokkal jobban, könnyebben és olcsóbban el érhet kápolna, mint szoborszerű emlék által. A nép pedig minden esetre inkább buzdíthatatik évenként egyszer a hely színén tartandó egyházi, de hazafiúi szónoklat által, mint egy élettelen, folytonos romlásnak kitéendő — a remélhető pénzérőhöz képest — kisebbszerű szobor szemlése által, miként ez Mohácsok, Szigetvárt és más számos helyen is történik. A kérdés felett végtelosen annak idejében a hontmegyei kaszinói egylet közgyűlése fog határozni.

P. L.

A vanília.

A vanília *Mexikóban* s *India* némely vidékein honos. A spanyolok a vanília gyümölcsének használatát már azon időben, midőn hódító foglalások tevése végett Amerika partjain elsőben kiszállottak: az aztekek közt nagyon elterjedve találták. Napjainkban, ámbár ezen államban roppant mennyiségű vanília-becő gyűjtetik össze kereskedésbe szállítás végett: az ottani nép azon meggyőződésre jutván, hogy tápszerekbe vegyítése az egészségre káros befolyással van: csokoládé készítésnél immár alkalmazásba csak fölőtte gyéren veszi.

A vanília élődi növény; lándzsa-alaku, bordás, 18'' hosszú s 3'' széles levelekkel. Virágai

fehérek, sárga és piros erczettel, melyek lassanként hosszú, vékony tokokká alakulnak. Ezeknek külseje eleinte zöld; megéréskor pedig sárga, mikor aztán le is szedtetnek. A tokok üregei, a szép számu magvakon kívül, valami fekete, olajszerű balzsamos állományt rejtegetnek, mely frissben összegyűjtve: nyirkos s oly szagot fejt ki magából, melynek kiszívása muló bódultságot szokott előidézni. A magtartalmas becők az év három utolsó hónapjában érik el azon állapotot, midőn leszedésre alkalmasakká válnak. Ekkor aztán, száradás végett, napra tétetnek s mindaddig ott hagyatnak, míg tökéletesen át nem melegszenek; minek bekövetkezése után meleg gyapot-

lepedőkbe burkoltatnak, hogy a kiizzadás minél nagyobb mértékben elősegíttessék s a lepedők által egyszersmind rögtön fölfogva: el is távolíttassék. Ezen elbánás által a vanília ezüstszállamu fekete szín birtokába jut. Közönségesen öt becc szokott egy obont (két lat) nyomni.

A vanília-csemeték igen könnyen szaporíthatók. Körülbelül tizenkét hüvelyk hosszú ágcskákat lemetszenek s azon fa tövébe, melyre akar-

ják, hogy fölfussanak, egyszertien földbe szurják. Harmadik évükben aztán ezek elkezdének teremni s ettől fogva 30—40 éven át, minden évben mintegy 50 darab gyümölcs-beccöt szolgáltatnak. A vanília-fécskák azon, az ottani égalj alatt rendkívül ritka és nevezetes sajtással bírnak, hogy mivel semmiféle rovar nem tűrheti: ezeknek bántalmaitól teljesen óva maradnak.

Szováthy Lajos.

Egy hét története.

— Május 18. —

(VK.) Eljutottunk a naptár ama pontjához, midőn valamenyi hírlap egyhangon hirdeti: „a szezonnak vége, jön a holt idény.” S miért? Mert a koronás címerű kocsik eltűnnek, a gyémántos delnők falusi kastélyaikba költöznek, s néhány nagyúri lakás ablakait befüggönyzik. Mintha az élelenség egyéb se volna, mint a főrangú világ árnyéka, mely velök jár-keel, faluból városba, városból fűrdőre. Velök az élet, utánuk a — halál.

Nem ismerünk alázatosabb hódolatot, mint e fehéjázó nézet elismerését.

Vajjon mi hal ki körülűtünk? A képviselőházban tovább is csak úgy foly a vita, a tudományos egyletek csak úgy értekeznek, a színház naponkint tárva áll, (kivéve julíust), s az estélyek hiányát pótolják a kirándulások: svábhegy, zugliget, városerdő.

Semmi okunk sincs tehát elégiát mondani az ollhagyott Pest fölött, mely egy darabig nem lát anyi cifra livrét, nem hall anyi orrhangot, nyelkoveréket, s nem tapasztal anyi arisztokratikus szenvelgést.

Ideje, hogy emáncipáljuk magunkat a társaséleti előítéletek alul is, melyeknek egyike azt tartja, hogy a Rákos gyepen futó lovak fejezik be a főváros idényét. Moglehet, befejezik egy osztály számára, mely rendszeren magában mulat, s a nagy közönséget a színházi páholyokban csak hangos eszevegeéseivel, a bálók négyeseiben egy-egy leereszkedő legyező-nyújtás látványával, a városliget köröndjén pedig csupán félelmes és legázolással fenyegető kocsiversenyekkel gyönyörköd-teti; de nem zárja be az élvek tárházát a többség előtt, melynek számára valami egyéb is van a világon — mint a szalonok csillogása.

Az élet — hála istennek — sokkal nagyobb arányt vett nálunk is, semhogy ötven-hatvan család kiköltözése amnyí volna, mint a fővárosi élet halála. Nines többé saison morto. Husz év előtt három rozzant társaskocsi (többynire üresen) járt

ki a városligetbe, s az emberek csak ritkaságképen látogatták meg a császárfűrdőt. Most a vasuti kocsik sem győzik már kiszállítani a zöldbe vágyó sokaságot, s a budai fűrdőknek oly élénk idényök van, mely kárpótolja a téli társasélet hiányát. Csak változik az élet és élvezet, de nem szűnik meg körülűtünk.

A budapesti élet növekvő arányait említettük. Semmi se bizonyítja ezt jobban, mint a változás Budavárban.

Sok ideig e bástyaöves várhely — minden történeti emléke dacára — sem volt egyéb, mint egy szomorú holttetem. Ha az újon épített várpalota ablakában gyertyafényt láttunk: keserűn gondoltunk rá, hogy századok előtt is ép így éghetett ott a lámpafény, de mily egészen más életet és arcokat világított meg. Mátyás király örökébe pogányok (idegen bachelisták s elkorcsosult schmerlingisták) jöttek! Nem ment oda más magyar ember, mint a kit kényszerű dolga hajtott. A várba vagy egy kriptába lépni: egyforma hatású volt.

Most a Dunaparton járva: örömmel tekintünk át, mert tudjuk, hogy többé nem ellenségeink, nem a magyar pénzt evő gépek laknak ottan. Ünnepeink egy része ott foly, s a „kalucsnis beamterek” helyett magyar emberek foglalták el.

A múlt hét egyik éjjelén is a gr. Sándor-féle palota egész fényben uszott a bástya egyik pontján, s a pesti világ előkelőbb része örömmel sietett résztvenni a *miniszter-elnök* tánevigalmában.

Fényes tánevigalom volt ez, melyben a király maga is megjelent. Mindamellett a társaság nem volt exclusív. A főrangú hölgyek pompás körében lehetett látni egy pár fiatal polgárleányt, s a főpapok, tábornokok, miniszterek mellett szerény kabátú polgárokat és írókat is.

Ép a löverseny napjaira esvén e vigalom: külföldi nők és urak is számosan vettek benne részt. Az utóbbiakat nem ismerjük meg többé az útcákon kűrtő kalappaikról, mely megszűnt immár válasz-

jel lenni hazánk s a külföld között. Sőt fiatal uracsaink ismét nyakra főre törekosznek minél ángoulosabbak lenni, s egy alföldi félvér urat az utolsó lóverseny zártszékeiről minden második ember valódi vörös angol lordnak tartott, a mi — ha megtudja — e derék hazánkfíát tökéletesen boldoggá fogja tenni.

Nem szükség a népszínházba mennünk, hol a vén Klischnigg ma is élénk boházati ügyességgel „majom“-kodik, hogy az ember töprengeni kezdjen vajjon Huxley-nek csakugyan nincs-e igaza, midőn állítja, hogy az emberiség családfája nem a paradicsom Ádámján, hanem az őserdők majmain kezdődik.

A verseny-gyep „blechli“-jének, — mely a melten zörög, mint részvényjegy, — különös hatása van ez atyafias vonások kitüntetésére. Nézzünk végig e fiatal, boldog és elégedett urakon, kiknek egy része csak a versenygyepen ismer „bánatot“, (melyet fizetés alakjában fejez ki), s ez urhatnám gyalog-lovagokon, kik mindenütt ott témferegnek a mágnás-fiúk körül, — s bizonyára minden pillantásunk egy-egy lépéssé válik Huxley vagy Darwin felé.

Ha mi karrikaturákat rajzolnánk: akkor rajongnánk a lóversenyekért. Nem lófuttatás lenne az ránk nézve, hanem bányá, aratás, inspiratio. Így azonban örömostebb pihen szemünk azon, a mi nem nevetéséges.

Idei lóversenyeinknek többféle érdeke volt. Egyik az, hogy a király és napolyi királyné mindig megjelentek, sőt utósó nap ott volt a hannoverai trónörökös is, ki azonban aligha fog valaha trónt örökölni. Másik az, hogy a külföldiek nem jöttek, s ennél fogva nem is győztek. A versenydíjak így legalább houn maradtak, s a magyar sportot csak a katonai ménesek (Kisbér, Kladrub) szárnyalták túl egy pár futásban, a minék azonban az a jó oldala lett, hogy a király a megnyert ezer darab arany császár-díjat visszaajándékozta a lóverseny-társulatnak. — Vehettük különben észre azt is, hogy sportsman-jeink valamivel több buzgalmat tanusítottak most, mint a múlt években. Például hozattak néhány jeles versenylovat: „Cameliát“, „Ramát“, melyek a gr. Széchenyi Kálmán nevére futottak és többször győztek. Valóban, ha már van lóverseny, óhajtunk kell, hogy a magyar cavaliere-ség tegyen ki magáért, mintán legnagyobb részét egyéb pályák versenyó úgy sem igen érdekli.

Ime, a magyar történelmi társulat ünnepélyes közülést tart érdekes felolvasásokkal, s a történelmi nevé családok közül nincs képviselve senki.

Mintha röstellenék a — históriát. Igaz, hogy soknak van is oka röstelni, de vannak olyanok is elegenden, kik némi büszkeséggel tekinthetnének vissza őseik multjára. — Hová lett a kegyelet?

Legmerészebb számításal háromszáz ember (többnyire ifjak) hallgatják a közülés tárgyait. Pedig gróf Mikó Imre — az elnök — ékes magyarsággal irt, korszerű, habár a mai békétlenkedésekben nagyon is fekete rémképeket látó megnyitó beszédet tart; Thaly Kálmán titkári jelentése örvendetesen tárja föl a fiatal egylet első nyole havi történeteit; Toldy Ferenc a nemzeti történetírás kezdetét egész tárgyiseretettel magyarázza; Wenczel Gusztáv Visegrád fénykorát festi, s Rómer Flóris a régi agyag-mivek történelmi fontosságáról győz meg. Megannyi érdekes tárgy, és mégis csak háromszáz embert érdekelt, s ezek közt — senkit az arisztokráciából.

A mi főrangú világunk átalában igen szórakozott. Nagy része elfeledte azt is, hogy mivel tartozik gr. Széchenyi emlékének. Ha nem feledte volna el, akkor most nem oly jelentéktelen szoborminta állna előttünk, minő az *Engelé*, mely a lánchíd téren nem fog valami feltűnő pontot képezni. A múlt létén e szobor mását kiállíták az akadémiai palota elé, melyhez rézsútosan fog állani, minél fogva jobb is lenne máshová tenni, például a lerombolandó német színház helyére.

Engel igen ügyes, de nem monumentális szobrász. Ő inkább eszményi alakok és mellszobrok mestere. Például az, a melyet Balassáról készített, mint mondják, igen sikerült mellszobor. Ezt az érdemgazdag Balassának Pesten élő volt-assistentsei készítették azon alkalomra, mivel ő most ünneplé tanárságának 25-dik évét. Tisztelői, kártársai szó nélkül, díszalbummal, lakomával, küldöttséggel ünnepelték e napot, míg mostani tanítványai egy areképpel lepik meg, melyet Barabás festett, s díszestélyt rendeznek a lövöldében. S Balassa tanár valóban megérdemli e kitüntetések, mert ő a magyar tudományosság egyik büszkesége, s azon kevesek közé való, kik külföldi nevezetességekkel is bátran összemérhetők. S ilyen kevés van a mi tudományos világunkban, sőt kevés van művészeti köreinkben is.

De bármint tapsolják is *Murszka* k. a. bámulatos hangvirágait és szertelen magas hangjait, a mi *Paulénéknak* több van a kedélyből és a gráciából. Az aranyhajú vendég mindenre képes torika méltó esodálkozást idéz elő, de mélyebb hatása nincs. Vendégszereplése egy operai röppentyűzésnek mondható. Csillogó és mulékony. Halljuk, tapsoljuk és elfeledjük.

Színházunknak vigjátéki ujdonsága is volt. Sajátkép egy ódonság, mely csak a mai nemzedéknek új, b. *Etvös József* „*Éljen az egyenlősége*“, melynek jó magyar alakjai és minden időben korszerű, igaz alapeszméje van. Mindenki egyenlőséget követel fölfelé, s mindenki megkü-

lönbözötteti magát a lejobb valókkal szemközt. Még a magyar liberia is lenézi a németet. Szájunkon a szó, s természetünkben annak ellentéte. Jó tükör e vigjáték, és sok „demokrata“ barátunk el fog pirulni, ha véletlenül beletökint.

V e g y e s k ö z l e m é n y e k .

F. Gy. (*Történeti naptár.*) Májushó 14-dikén a veleneciek elveszték az agnadellói ütközetet a francia-német sereg ellen, 1509. — 15-kén született Metternich herceg, neves osztrák miniszter 1773. — 16-kán a hollandi nemzetgyűlés a bataviai köztársaságot alkotá, 1847. — 17-én — 18-án kiáltott ki I. Napoleon császárrá, 1804. — 19-dikén alapítá I. Napoleon a becsületrendet, katonai érdem jutalmazására, 1802. — 20-ikán meghalt Columbus Kristóf, 1506. — 21-kén született Nordstern Arthur, német költő, 1765. — 22-kén meghalt nagy Constantin római császár, 337. — 23-dikán meghalt V. Henrik császár, 1125. — 24-kén meghalt Kálvin János, 1564. — 25-dikén meghalt VII. Gergely pápa, 1085. — 26-án született Ney Ferenc magyar író, 1814. — 27-én kelt a Bach-féle osztrák birodalmi büntető törvénykönyv, 1852.

* (*A víz embere.*) Nápolyban általános csodálat-tárgya egy Cannone nevű buvár, ki 15—20 percig képes a víz alatt lenni. Cannone kis, zömök ember, nagyon széles vállakkal és domboru mellet, mik hatalmas tüdőről és erőről tesznek bizonyosságot. Ő a víz embere, e veszedelmes e'emberben jól érzi magát, mint a hal, és csodálatra méltó dolgokra képes. 30 lányi mélységből felhozza a bevetett pénzdarabot, gyűrűt, s egyéb kisebb tárgyakat. Annak bebizonyítására, hogy a vízben kényelmesen érzi magát, alámerül s a kezében levő késsel megfaragja a szintén magával vitt fadarabot, vagy zsinogekből mesterséges fonadékok készit! Mindezek azonban csekélységek a „Monte-Christó-féle] buvárkalandhoz“ képest. Ő bebizonyítja, hogy azon mód, melylyel Dumas Monte-Christója az Ifj vár börtönéből kiszabadult, nem hihetelenség. Cannone megengedi, hogy egy zsákba varrják, lábaihoz 30—35 fontnyi nehezéket kössenek, aztán a tengerbe dobják. 8—10 perc múlva a rendkívüli ember ismét a víz színén van. Az alatt késével kivágja a zsákot, kibukik belőle s ismét szabadon uszkál a tenger fölött. E csoda-ember most 32 éves és gyermekkorától mint matróz szolgált több hajón.

* (*Medve-történet.*) Egy külföldi lap a következő

zö történetet beszéli el egy szelidített medvéről. Podolia egyik kolostorában, egy fiatalon elfogott medvét tartottak a háznál. Az állat nagyon jámbor és tanulékony volt; a jó klastromkoszt sem volt ártalmára, mert nagyon is hizni kezdett. — Nem tagadták meg ugyan tőle ezután sem a jó étkezést, de a tunyaság bűn volt a szent atyák előtt, s ugyanazért elhatározták, hogy valami foglalkozással látják el a medvét. — A medve tanulékony-sága szép reményekre jogosított. — Messziről kellett a vizet cipelni a barátoknak, a fráterek megunták s a medvét akarták betanítani. Hátára illesztették a két puttont s így közös erővel, könnyebben vélheték elintézni a bajt. — A fráter szorgalmasan töltögette a csebreket, s a jó medve a legbarátságosabban cipelte le a kuttól. Valóban keservesen kereste meg kenyerét. Egy darab ideig nagyon helyesen folytak a dolgok, de egyszer összetűzött társaival, mert ezek nem a legbarátságosabb indulattal viseltettek iránta. — Egy nap nagyon sok vizet cipelt, többet, mint szerény véleménye szerint vihetett. Utoljára már maga húzta fel a vizet s maga töltötte a csebrekbe, de azon vette észre, hogy mikor magára veszi, a csebrek mindig üresek. A fráterek tréfát űztek a jó medvével. Még egyszer megtöltte türelmesen a csebreket, s mikor hátára akarja venni, észrevette, hogy a fráterek ismét ki akarják tölteni vizét. — Egyszerre összehuzta szemét, s morogni kezdett, kezébe kapta a vizvivő nagy rudat s dühösen rohant a megrémült barátok közé. — Kétségbeesetten futottak a fráterek, s a kolostorhoz érve bezárkóztak. De a medve boszúért szomjazott s átment mérgesen a kolostoron. Mindenkép kiakarták engesztelni, nem lehetett. Védelmi állásba helyezte magát s folytonosan morgott, hanem pár nap múlva annyira megéhezett, hogy eszszvámszva jött a konyha ajtaja elé.

* (*Szelid tigris.*) Sword angol természetvizsgáló, midőn évek előtt Indiában járt, egy szopós tigriskölyköt kapott, s elhatározta, hogy fölneveli. Lehető szeliden bánt vele, s mindenkinek meg volt tiltva, nehogy legkevésbé is ingereljek. A tigris nőtt, erősödött és Sword többféle játékra taníttatta.

Most már kilenc éves, igen szépen kifejlett állat s oly szelid, mint az eb, s parancsszóra ugrásokat tesz, eldöbött tárgyakat visszahoz stb. Még eddig feldühödve senki sem látta. Bárányszelidségü, és gazdája szobájában van egész nap. A tigris csupa növényeledeleket kapott, s hogy Sword a hústól végképen elriassza, többször vetett elébe erősen paprikázott húsdarobot; az állat bele harapott, aztán elfutott a hústól, s azóta nem is érinti. Folyvást szabadon van s a házbeliék közt úgy jár-ke, mint az eb. — A vadállatok szelidíthetőségének egy másik példáját láthatni Lisabonban Free tanár birtokában. Nem más az, mint egy amerikai alligátor, szintén egyike a legszelidebb állatoknak. Vezényszóra sok mozdulatot tesz, pisztolyt süt el, a zeneszóra pedig üteny szerint mozgatja fejét.

* (*Béka-raj.*) Május 3-ikán Koppenhága környékén meleg nyári zápor esett vagy másfélóráig. Az eső elmúltával tömérdek apró béka ugrándozott az utcákon, úgy hogy a lakosok a házak minden nyílását kénytelenek voltak elzárni a kellemetlen látogatók elől. A békaraj egyre szaporodott, s úgy tetszett, mintha az utcákon minden rög megelevenült volna. Később a mocsáros rétekből még több özönlött a város felé, melyek már nagyobb fajuk voltak. Egész béka-vándorlás volt s a falvak lakóit oly babonás félelem fogta el, hogy a harangokat félre verték és szentelt viaszgyertyákat égettek. Éjjelre iszonyu zajt ütött az undok raj, mire az ebeket szokatlan nyugtalanság lepte meg, s egész éjjel keservesen vonítottak. Másnap reggelre a béka-raj már ritkult s estig végképen elvonultak dél felé. Három falu volt így meglátogatva.

** (*Egy „fehér“ elítéltetése egy „fekete“ miatt.*) Az Egyesült-államokban legujabban ítélték el halálra először egy feléret egy néger megöléseért. Bizonyos *Lusk* nevű katona megölt egy négert s ezért hadi-törvényszék elé állítatván s bűnösnek találtatván, főbe lövették. A tanács s elnökhöz intézett kegyelmi kérelem is sikertelen maradt, az ítélet helyben hagyott.

* (*A farkas és kecske.*) Arlon mellett levő Stockem községben érdekesen fogta el a kecske a farkast. Éjjel betört egy farkas az istállóba, hol a kecske le volt kötve egy cölöphöz. Meglátva a farkast, ijedségében rángatá a vékony kötelet s mikor a

vadállat mindinkább feléje közeledett, annyira fokozódott kétségbeesett félelme, hogy kirántotta a cölöpöt s átugrotta a farkast. Nagy ugrásában magával rántotta a kötelet is, melylyel az ajtó be-kötve volt, de csakis kiugorhatott, mert a szarvára akadé kötél nem engedte, hogy megszökjék. Ugrásával becsapta az ajtót s a vadállat egyszerre fogságban találta magát. Reggel meglepetve láták a háziak a megszabadult kecskét, mely a kötél véletlen szarvába akadása által berántotta maga után az ajtót, s még jobban meglepve a farkast, mely fogát vicsorgatta s csakhamar örömrivalgás között halálra ítéltetett.

* (*Egy gólya-nemzetség*) fészkel már emberomlékezett meghaladó idő óta Darmstadtban, egy nyárilak kertészlakának kéményén. A kertész, ki már túl van az ötven éven, még atyjától hallotta, hogy a kéményen levő fészkek már az ő gyermekkorában is ott volt, s a gólyafiak nyakára kék szalagot kötöttek; így aztán egész rendszerre vált, hogy a kis gólyákat — ha a szülék ninesenek otthon — nyakravalóval látják el, s a tavasszal régi fészkükbbe visszatérő gólyákon azóta még mindig ott láthatni a nyakravalót.

* (*A dohányhoz hasonló növény*) terem Ausztrália mocsáros vidékein, melyet nagyban kezdnek füstölésre használni. Ize nem oly kábitó, mint a dohányé, és nicotin tartalma felényi. A lapuhoz hasonló, de a dohányénál simább levele van, megszáritva vörös-barnás lesz, puha és zsiros tapintatú, fölötte alkalmas a göngyölítésre. Azt hiszik, hogy nemesítés mellett a dohányt pótolhatná. A kik eddig már füstöltek belőle, igen dicserik ízét és illatát. A növényt sebek kötözésére is használják. Egy angol kereskedőház már e nyáron kísérletet tesz termesztésével.

— (*Az új golyó-szóró,*) melylyel Franciaországban közelebb kísérleteket tettek, rendkívül pusztító hatásúnak bizonyult. Ezen ágyu-féle külsőleg hasonlít a 12 fontos ágyuhoz, nagy távolságra visz s a golyókat oly szélességben szórja, hogy egy század egész arevonlát elárasztja golyókkal. A próba eredménye kielégítő volt, csak azt találják hibának, hogy e golyószóró — katonatömegek ellen alkalmazva — nagyon sűrűen veti a golyókat s így egy emberbe egyszerre 5–6 golyó hatolhat be, mit nagy pazarlásnak tartanak.

József — 2 ft 50; id. Bodor Pál — 2 ft 50; Thuróczy László K. Vásárhely 5 ft; Povolny Antal Valkány 4 ft; Tarnay Izabella — 4 ft; Wesselényi János m. Lazur 5 ft; Farkas Lajos Kenyészaló 4 ft; Kriványi Rezső Dojcosn 2 ft 50 kr; Szerenky Ferenc Valleboul 8 ft; Szabó Imre Kis-ujbállás 5 ft; Adamcsik János Pest 5 ft; Szabó József Sz. Hubert 2 ft 50; Péter Atajos Zomboly 2 ft 50; Szekecs János Cseneget 2 ft 50; Tóth Antal 2 ft 50; Kichetich Adám 2 ft 50; Rutiner István — 2 ft 50; Egerszeghy Sándor Boda 2 ft 50; Engelt Péter — 2 ft 50; Popovchich János gyűjtő Jánosföld 2 ft 50; Hollós József Csáková gyűjtő 4 ft; Csapó Elek — 4 ft; dr. Kramer Ignác — 4 ft; Gáspáry Gergely — 4 ft; Grádl Rudolf — 4 ft; Boda Imre Kálon 8 ft; Schmidt Rudolf P. Bonnya 5 ft; Vogronics Kálmán Szill 5 ft; Papp László Tüskös 2 ft 50; Ursics András Szocsán 2 ft 50; Waniás Lajos Ludbreght gyűjtő 5 ft; Csigahány Lipót — 5 ft; Karácsony Antal — 5 ft; Mátész. Ferenc — 5 ft; Szvatek Vencel — 5 ft; Travnik Lajos 2 péld. — 10 ft; Stumpf Péter Esztergom 4 ft; Dessewffy Gyula Palást 8 ft; Hiller Gábor Pécs 4 ft; Mészáros Sarolta K. Lónya 5 ft; Kabos-Szacsav Vilma Visába 8 ft; Páloczy Horváth Ödön Pinkós 8 ft; Véges Mihály P. Gyanda 8 ft; Szonyi Ágnes A. Szováth 2 ft 50; Kornis Lujza 2 ft 50; Kathóczy Gábor 2

fr 50; Kornis László — 2 ft 50; Lettinger Károly Eger 8 ft; Rakovnyik Jenő Neumarhof 4 ft; Lehoczky Péter Lónyabánya 8 ft; Csiky Sándor orsz. képv. Pest 2 ft 50; Sv. Hrabovszky Jánosn Közeg 5 ft; Szily Barnabás Pest 5 ft; Muraköz László — 5 ft; Pilişy Béla — 5 ft; Papp József — 5 ft; Vári Szabó Antal — 5 ft; Tóth Mór — 5 ft; Illés Károly 5 ft; Csiky Lajos — 5 ft; Halász Bálint — 5 ft; Gallasz Frigyes Aszó 5 ft; Hajnik Endre — 2 ft 50; Lázár-Edelspacher Victoria Écska 4 forint; Vécsey-Gyertyánffy Eleonora gyűjtő N. Becskerek 4 ft; Bielek-Óhm Valburga — 4 ft; Gesztfy Mari — 4 ft; gr. Schmettov Rezső Gaad 4 ft; Demkó Katalin N. Becskerek 4 ft; Babare Helena N. Becskerek 2 ft 50; Seiler Hemik Szombathely 2 péld. 16 ft; Zöld Antal Vasad 5 ft; Horváth József nyug. hadnagy Soóly 5 ft; Heimann János Veszprém 5 ft; Petrovay Adám Fegyvernek 8 ft; Kormos Ödön — 8 ft; Vörös Gyula M. Nádálja 5 ft; Okolicsányi Árpád Oszlány 5 ft; dr. Hladny János Oszlány 4 ft, Jánossy Rezső Dolány 8 ft; Pelsőczy Hámos Antal Tornallya 8 ft; Kultsár Anna Ipolyás 5 ft; Kacsokovits Irén Köttes 4 ft; gr. Karácsony Guidó Buda 4 ft; Pál Kálmán növ. pap Gyulafehérvár 2 ft 50; Kajaba Antal Zavadka 8 ft; Glósz Lajos Sumják 5 ft; Czirkpach Károly Szántód 8 ft. (Folytatjuk.)

Ujdonságok.

* (Udvari hírek.) Király 6 felsege mult esütörtökön este ment vissza Bécsbe, de a hó 22-ikére ujra Budára várják. Akkor junius 12-ikéig lesz a magyar fővárosban, s királyné 6 felsegével és a egész udvari személyzettel megy Bécsbe.

* (Turr tábornok) ismét Pesten van, s ez alkalommal huzamos ideig marad itt, mert a budai fürdőket használja.

* (Széchenyi szobrának nagy mintáza) e napokban fölállíták az akademia palotája előtt, hogy a bizottmány láthassa, mint fog oda illeni. Első izben a lánchid-tér közepére volt szánva, hol valóban méltó helye lett volna, de ott most a koronázási domb van, mely legkisebb díszére sincs a pompás térnek. A szobrot tehát az akademia palotája előtti részen állítják föl. A bizottmány meg volt elégedve a szoborminta hatásával. Maga a szobor, mely Engel műve, az akademia palotájában szemlélhető meg. Epen nem monumentális mű.

* (A képviselőház) máj. 16-iki ülésében az elnök felolvastatta Ráth Károly királyi ügyész és közvádó levelét, melyben a ház engedélyt kéri, hogy Böszörményi képviselőt, mint a „M. Ujság“ szerkesztőjét, három rendbeli cikkért vizsgálat és kereset alá vehesse. A kérvényt a tiz tagú bizottságnak adták át vélemény végett.

* (Simonyi Ernő), most már n.-üröghi képviselő, 19 évi száműzetéséből e napokban tért vissza.

* (A Deák-körben) elfogadhatlannak jelentették ki a Poroszországgal kötött kereskedelmi szerződést, minek folytán Gorove keresk. miniszter a kellő lépéseket már meg is tette. Egy berlini távirat arról értesít, hogy Bismarok gróf késznek nyilatkozott a szerződés ratificatioja alkalmával megtenni a szükséges változtatásokat, hogy Magyarország államisága kifejezve legyen.

* (Iszák Miklós) e jeles tehetségű szobrász, már elkészítette Pákh mellszobrát. Carrarai márványból van, s a siremléket fogja díszíteni. Igen sike-

rült mellszobor ez, akár az életiben visszandott vonásokat, akár a művészi kivitel tekintjék.

* (A Kálfaludy-Társaság) alapítói és pártolói megnyugtatóra a titkár tudatja, hogy a könyvilletmények, melyek rendszeresen február és márciusban szoktak szétküldetni, rendkívüli akadályok, különösen a nyomda tulhalmozottsága következtében, ez idén csak junius havában fognak szétküldöztetni. Ezen illetmények lesznek: a Frithjof-monda jutalmat nyert fordítása Györfy Vilmostól, és Feuillet „Sibilla története“ című regénye, fordítva Choncha Győző által. Mind a két munka 1867-re szóló pártolói könyvilletmény. Ezzel azonban az 1867-ik évi könyvilletmények még nincsenek kimerítve. Ugyancsak 1867-re szólnak még Vachott Sándor összes költeményei, melyek szintén sajtó alatt vannak, de már csak az 1868-ik évi könyvilletménnyel fognak szétküldetni. Az 1868 dikli illetmények egyik érdekeseb részét fogják tenni Pákh Albert humoreszkjei, melyeket a társaság az 1867-diki illetménybe óhajtott volna soroltatni, melyeknek szerkesztése azonban több időt kívánt, mint előre gondolták. Az „Evlapok“ új folyamának I. kötete is sajtó alatt van, s julius vagy augusztus havában fog az alapítóknak elküldetni.

* (Tanszerek kiállítás.) A középtanodai tanegylet az augusztusi közgyűlés alkalmával tanszerkiállítást is fog rendezni. Mindazon tanszerek kiállítására lesz ez, melyeket a középtanodai tantárgyak előadásánál sikeresen lehet használni. A közönség megismerendi belőle, hogy mint kell egy középtanodát felszerelni. A kiállítási bizottság, melynek elnöke dr. Kondor Gusztáv, fölkeri tehát a középtanodák előjáróit, hogy kiválóbb tanszereiket aug. 8-dikáig a pesti főreáltanodába beküldeni sziveskedjenek. A kiállítás aug. 13—18-dikán lesz természetani, vegytani, természetrajzi, földirati, történelmi tárgyakból, mindenféle rajzokból, eszközökből és tankönyvekből.

* (A magyar ezredek) lassankint haza jönnek. Egy május 5-ikről szóló legfeljebb rendelet egyelőre a következő magyar ezredeket rendeli haza: A 63. számú gyalogezred III. Vilmos holland király (hadkiegészítő kerület Beszterce, Erdélyben) Linzből áttételek Maros-Vásárhelyre. A 37. számú gyalogezred József főherceg (nagyváradai kerület) Olmützből Budára. A 66. sz. gyalogezred toskanai nagyherceg (unghvári kerület) Lemberg-ből Kassára. A 9. sz. huszárezred Liechtenstein hg Bécsből Szent-Györgyre. Az 50. sz. gyalogezred badeni nagyherceg (károlyfehérvári kerület) és a 75-ik számú gróf Crenneville (dobrai kerület) Bécsből Komáromba. Ennek megfelelően ugyanannyi, az országban és a nevezett helyeken tartózkodó osztrák ezredek visszamenni hazájukba. — Több más magyar ezred helyét cserél oly célból, hogy a határszélékhez közelebb jusson. Ezen első áthelyezésnél főleg azon ezredek vétettek tekintetbe, melyek egyik vagy a másik hadkiegészítési kerületben, vagy annak közelében fekvő, egyszerű cserélésre alkalmasak voltak. — Ezen áthelyezések meg fognak történni június és augusztus hónapban, a brucki táborozás után, hol az ezredek összevonatván, új felosztás szerint hagyandják el a táborot. — További helyváltoztatások vannak kilátásban augusztus és szeptember hónapokban. — Ezen elsőrendbeli áthelyezések után a magyar ezredek közül: 11 gyalogezred, 4 vadászszázalój és egy huszárezred jő haza; benmarad még osztrák katonaság 21 gyalogezred, 6 vadászszázalój és 14 lovasezred.

* (Szemere Bertalan), az egykori magyar miniszter, ki hónapok óta a Schwarzer-tebolydában küzd a végfelbomlás ellen, legujabban igen csendesen viseli magát. Nefejezést és ibolyát visznek be szobájába, s azokban gyönyörködik. Simogatja és számlálgatja a szép virágokat. Néha mosolyog is. Egy ismerősünk, ki pár nap előtt az intézetben meglátogatta, megszólította a volt-minisztert, hogy miért hozatta magának ezt a sok szép virágot, mit csinál velük? A miniszter merően rá nézett, aztán hozzá kapott a virágokhoz, s hirtelen zsebre dugdosta, mintha valami titkos irományokért vonták volna kérdőre. Azután kérte a kérdőzt, hogy ne vegyék el tőle, mert nagyon szereti a virágokat.

* (Nep. est. János Budapestien.) 1848-ig a főváros egyetlen dunai hídján, a hajóhid közepén állott Nepom. sz. János-szobra. E szobor az azt hordozó hidrészszel, egy nagy dereglyével együtt, minden május 15-ken este, vagyis N. sz. János napjának előestéjén, elhagyta állandó helyét, hogy védenecivel, a molnárokkal ünnepélyes vízi processiót tegyen a két város közt lefelé a Dunán. A dereglye némosak vakítóan ki volt világítva, hanem katonai vagy cigányzene is kísérte a parti tarackok durrogása közt. — Megemlítjük itt mellékesen a hajóhid védszentjével történt utolsó esodát. Míddőn az 1848-ki háboruban a hajóhid fölgyújtották, a hid talpálul szolgált dereglyék mind elsütek; de a legközelebb, melyen a védszent is állott, sértetlenül szabadult el s uszott alá a Dunán, úgy hogy megmenekült az általános con-

flagratióból. Nem tudjuk, f. é. máj. 15-én ezen szoborral ülték-e meg a budapesti molnárak Nep. sz. János vízi ünnepét. Annyi bizonyos, hogy a hagyományos tarackdurrógások jelzők, s a Duna közepén két ragyogóan kivilágított naszád uszott alá. A császárfürdőn alóli malmokról és a budai Rác-városnál a parton rakatákat is bocsátottak fel.

* (Az állatkertbe) már megérkezett a tevéparduc (zsiráf) mely királyné ő felsége közbenjárása folytán lett a pesti állatkert tulajdona. Vasárnap sokan nézték a szép és magas vendéget.

* (Mátyás király pajzsa és Schiller szobra.) Pest városa közelebbi közgyűlésén az elnöklő polgármester ajánló szavakkal terjeszté elé a bécsi Schiller-szobor bizottmány felhívását, melyben a költő szobrára való gyűjtést kér. Főlemlíté a polgármester, hogy a bécsiek mily rokonszenvet tanúsítottak 1848-ban irántunk, s e rokonszenvet be is bizonyították, midőn a nemzeti múzeumnak ajándékozták Mátyás király pajzsát. A polgármester tehát ajánlá a rokonszenv viszonzásának kimutatását az által, hogy Pest városa, mint hatóság, vegyen részt az aláírásban. Az indítvány élénk viszhangra talált, és Schiller szobrára — Tavaszi indítványa folytán — a közgyűlés 200 frtot szavazott meg, a felhívás kéznél levő példányait pedig az egyes tagok közt osztották szét.

* (A budai királyi palotának egybekapcsolása) a fegyvertárral, azonnal a királyi udvar eltávozása után foganatba fog vétetni, hogy a munka őszig elkészülhessen. Az előleges költséget és célra mintegy 80,000 frtra megy. Ez átalakítás folytán a királyi palota csak lakosztályokat fog képezni.

* (Arvizsekről és jégviharokról) értesítenek a vidékről. A Duna, Tisza, s a kisebb folyók is mindenütt fenyegető magasságot értek el, több helyen már el is borították a vetéseket. E hó 8-kán pedig több helyen oly jégviharok dühöngtek, milyenre nem emlékeznek. Kerész-Szentpálon a jég nagysága 6 hüvelyk, az átmerője szegletes, némely darab recés; oly sűrűn hult, hogy csikókat nyomorékká tett a mezőn, bárányok és sertések megdőgölve, libák, libafiak szám nélkül összerontva, házakról a cserepek mind összetörve, lehullva, hogy a lécek messzire látszanak, — vetések, lucernák porrá téve; szőlőkben csak a karó maradt. Fogaras és a kerület legnagyobb részében május 8-kán délután borzasztó vihar dühöngött. Vetés, a fák virágai s a kerti vetemények mind elpusztultak a nagy jégeső által, mely alkalommal egyes galambtojásnyi, két lat suly darabok is estek le, s a földet három hüvelyknyire elborítva, néhol még másnap is láthatók valának. E hó 11-ikén pedig Pozsegában rendkívüli felhőszakadás volt, mely jégesővel kezdődött. Hat—hét óra közt e katastropha következtében víz alatt állott az egész város. A „gőzhajóhoz“ címzett vendéglő, melyben a pozsegai olvasó-egylet tartotta üléseit, összeomlott; és több más házat is hasonló sors ért. Tömérdek állat, nevezetesen sertés, ló, ténen stb. veszett el a hullámok közt, az emberélet számát

Folytatása a mellékleten.